

A „recepta religiók” évszázadai Erdélyben

Erdélyi Református Egyháztörténeti Füzetek

A Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet
Protestáns Egyháztörténeti Tanszékének
kiadványsorozata

A sorozatot szerkeszti
Buzogány Dezső

A „recepta religiók” évszázadai Erdélyben

Egyháztörténeti tanulmányok

A kötetet szerkesztette és lektorálta
Kolumbán Vilmos József

Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet
Kolozsvár, 2019

Megjelent a

Megvalósult
a Magyar Kormány
támogatásával

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKARSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet

és az Erdélyi Református Egyházkerület
támogatásával

A borítón a baden-württembergi wieslochi templom festett ablakdíszje látható

Borítóterv: Tipotéka

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

KOLUMBÁN VILMOS, JÓZSEF

**A "recepta religiók" évszázadai Erdélyben : Egyháztörténeti
tanulmányok / Kolumbán Vilmos József. - Cluj-Napoca : Editura Institutului
Teologic Protestant din Cluj-Napoca, 2019**

Index

ISBN 978-606-93498-9-2

Gordán Edina^{*}
Nagyenyed

Ifj. Teleki József (1701–1729) disszertációgyűjteménye

Az ifjabb Teleki József életútjáról kevés adattal rendelkezünk. Nem maradt fent levelezése, könyvjegyzéke. Korai halála miatt emlékezete is szinte teljesen feledésbe merült. Unokatestvérével, Teleki Ádámmal együtt ment külföldi tanulmányútra. Egykori könyvtáráról csak a most előkerült, autopszia alapján azonosított néhány kötet tájékoztat. Az orvostudományi disszertációk túlnyomó részét Halléban szerezte be. Így érdekes adalékokkal szolgál a peregrináció- és könyvtörténethez egyaránt.

Ifj. Teleki József

1701-ben született Teleki József (1675–1732) és első felesége, Kun Borbála (1684–1720) házasságából. Ifjabb Teleki József a nagyenyedi kollégiumban tanult, ahol édesapja gondnok volt. Nem tudjuk, Enyeden mikor kezdte meg tanulmányait, de 1719-ben még itt találjuk. A kor szokásaihoz híven a főúri származású diákok nem írták alá a kollégium törvénykönyvét, így nem szerepelnek a diáknévsorban sem. Unokatestvéreivel, Teleki Miklóssal és Lászlóval egy időben tanulhatott a kollégiumban. Miklós és László 1716 és 1721 között voltak az enyedi kollégium diákjai. Kollégiumi életükről, taníttatásukról és olvasmányjegy-

^{*} Gordán Edina (Szatmárnémeti, 1989), doktorandusz, könyvtáros. Tanulmányok: Babeş–Bolyai Tudományegyetem, könyvtár- és információtudomány szak, A kulturális örökség kutatása és hasznosítása magiszteri képzés. 2014-től a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Történelem. Civilizáció. Kultúra doktori Iskola hallgatója. 2013-tól a Bethlen Gábor Dokumentációs Könyvtár munkatársa. Kutatási területei: könyvtártörténet, könyvtörténet és a nagyenyedi Bethlen-kollégium nagykönyvtárának története. Fontosabb munkái: Gordán Edina – Rezi Botond (szerk.): *A Maros Megyei Múzeum könyvtárának 1850 előtti külföldi és régi magyarországi nyomtatványai, katalógus*. MEGA, Marosvásárhely–Kolozsvár 2015. Tofeus Mihály (1629–1684) könyvei a Dési Ferences Rendház könyvtárában. In: *Per aspera ad astra* V. (2018/1); *Teleki Miklós (1704–1746) és Teleki László (1710–1778) ismeretlen könyvjegyzékai*, In: Kolumbán Vilmos József (szerk.): *A reformáció öröksége. Egyháztörténeti tanulmányok*. KPTI, Kolozsvár 2018, 520–543.

zékükről gazdag adatsorral rendelkezünk. Így feltételezhetjük, hogy az ifjabb Teleki József taníttatása is hasonlóképp zajlott.¹ Hermányi Dienes József (1699–1763) anekdotagyűjteményében feleleveníti az utolsó pünkösdi királyválasztást. 1719-ben Teleki József lett a pünkösdkirály. A hagyományok szerint ezt a szerepet a kollégiumban tanuló főúri ifjú töltötte be. A királyválasztást nagy lakoma követte, amelynek költségeit jelen esetben Teleki József állta.² Ez lehetett az utolsó éve a kollégiumban. Édesapja már ekkor elkezdte szervezni fia külföldi tanulmányútját. Enyedi István Teleki Sándorhoz (1679–1754) címzett 1719. január 14-i levelében megemlíti, hogy azt hallotta Teleki József is Halléba akarja küldeni fiát.³ Utazását édesanyja, Kun Borbála 1720. november elsején bekövetkezett halála késleltethette.⁴ Teleki Ádám (1703–1769)⁵ saját maga jegyezte fel, hogy 1721-ben Teleki Krisztina és Toldi Ádám eljegyzésén Teleki Pál és József eldöntötték, hogy fiaikat közösen küldik külföldi tanulmányútra. Utazásuk finanszírozására Teleki József a nagyenyedi kollégium ún. angol pénzéből 70 font kölcsönt vett fel. Erről második felesége, Árva Bethlen Kata egyik leveléből értesülünk, amelyben Inczédi József enyedi kollégiumi gondnoknak bizonyítja, hogy férje még életében kiegyenlítette a számlát.⁶

Indulásuk előtt, 1722. augusztus 14-én Gyulai Ferenc ephorus számára instrukciókat állítottak össze. Ebben Gyulait kötelezik, hogy mindvégig a Teleki fiúk mellett marad, vigyáz, hogy viselkedésük ne ejtsen csorbát a család hírnevén, és szüleiket mindenről tájékoztatja. Cserébe a Teleki család teljes ellátását, tanulmányainak és utazásának költségeit állja.⁷ 1722. november 26-án iratkoztak

¹ Gordán Edina: Teleki Miklós (1704–1746) és Teleki László (1710–1778) ismeretlen könyvjegyzékei. In: Kolumbán Vilmos József (szerk.): *A reformáció öröksége. Egyháztörténeti tanulmányok*. Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet, Kolozsvár 2018, 520–543.

² S. Sárdi Margit (sar.): *Hermányi Dienes József szépprózai művei*. Akadémiai Kiadó – Balassi Kiadó, Budapest 1992, 441–442.

³ Hoffmann Gizella: *Peregrinuslevelek 1711–1750. Külföldön tanuló diákok levelei Teleki Sándornak*. Szeged 1980, 167.

⁴ Kardos Samu: A széki gróf Teleki család históriája 1609–1839-ig. In: *Régi okiratok és levelek tára I.* (1905/2) 68.

⁵ Szülei Teleki Pál és Vay Kata. Tanulmányait a kolozsvári református kollégiumban kezdte. Ifjabb Teleki Józseffel tett közös tanulmányútja után a császári hadseregben szolgált, ahol a tábornoki rangig jutott. Szabó Miklós – Szögi László: *Erdélyi peregrinusok*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely 1998, nr. 4010.

⁶ Lakatos-Bakó Melinda (sar.): *Árva Bethlen Kata levelei*. Erdélyi Református Egyházkerület, Kolozsvár 2002, 51–52.

⁷ Hoffmann Gizella: *i. m.* 305–306.

be a hallei egyetemre Teleki Ádámmal és Gyulai Ferencsel közösen. A *peregrinatio academica* szokásával ellentétben egyikőjük sem disputált Halléban. Külföldi tanulmányútjukat Teleki Ádám verses önéletírásában örökítette meg, amelyet 1745 után jegyzett le.⁸ Hallei tartózkodásukról viszonylag szűkszavúan írt. Táncórákat és francianyelv-leckéket vettek, de azt nem említette meg, hogy milyen előadásokat hallgattak a hallei egyetemen. 1711 után megnőtt a református főúri egyetemlátogatók száma Halléban. Ők elsősorban a jogi kart részesítették előnyben a neves teológiai és orvosi kar helyett. Hazatérve katonai vagy világi pályán kívántak elhelyezkedni.⁹ 1723-ban Teleki Pál fiához intézett levelében elégedetlenségét fejezte ki a fiúk tanulmányi előmenetele kapcsán. Mindez magyarázható a nyelvi nehézségekkel és a kellő tudományos ambíció hiányával is. Az előadások nagy részét ekkor már német nyelven tartották, amellyel a két Teleki fiú ekkor még csak ismerkedett.¹⁰ Teleki Ádám önéletrajza szerint 1723 tavaszán a drezdai fejedelmi udvarba mentek, ahol Lothar Joseph Dominik von Königsegg und Rothenfels (1673–1751) császári főparancsnok közbenjárására felvették őket az udvari nemes ifjak rendjébe. Itt vívni és táncolni tanultak, illetve tovább folytatták a francia- és németnyelv-leckéket. Nem utolsósorban pedig új ismeretségeket kötöttek az udvari elit tagjaival. A korábbi szokásokkal ellentétben utazásuk célja nem az egyetemi fokozat megszerzése volt, hanem a tapasztalatszerzés. A 17. század végétől az erdélyi nemesek körében is kezdett elterjedni a *Kavalierstour*.

A nemesi tanulmányutak során gyakorlati készségek elsajátítására törekedtek, vívás-, tánc-, lovaglóórákat vettek, és nyelveket tanultak. Meglátogatták az adott ország nevezetességeit, és a fejedelmi udvarokban apródként elhelyezkedte szereztek gyakorlati tapasztalatokat a közigazgatás, udvartartás és az udvari kultúra területéről. Részt vettek az egyetemek előadásain, de tudományos fokozatot már nem szereztek.¹¹

⁸ Gróf Széki Teleki Ádám verses önéletrajza. Kézirat, Lucian Blaga Központi Egyetemi Könyvtár, Kolozsvár, MS 1563.

⁹ Rác Emese: „Itten kezdetiben láték más világot, az élet rendiben ékes Theatrumot”. Teleki József és Teleki Ádám külföldi tanulmányútja (1722–1725). In: Mihály Vilma Irén et al. (szerk.): *Homo viator. Tanulmányok az irodalom-, nyelv- és kultúratudományok köréből*. Erdélyi Múzeum-Egyesület – RHT Kiadó, Bukarest–Sepsiszentgyörgy–Kolozsvár 2015, 157–158.

¹⁰ Font Zsuzsa: *Erdélyiek Halle és a radikális pietizmus vonzásában*. Szegedi Tudományegyetem, Szeged 2001, 149–150.

¹¹ Rác Emese: i. m. 158–160.

Az alább ismertetett bejegyzések tanúsága szerint 1724-ben több utazást is tettek. 1724 májusában Teleki József visszatért Halléba, és gyarapította könyvtárát a possessorbejegyzések tanúsága szerint. 1724 októberében pedig Lipcsében látogatták meg Borosnyai Nagy Mártont. Utána ismét visszatértek Drezdába egy 1724. november 6-án kelt levél tanúsága szerint, amelyet közösen írtak nagybátyjuknak, Teleki Sándornak.¹²

1725-ben indultak haza. Teleki Ádám hazafelé jövet megállt Bécsben, ahol édesapjával, Teleki Pállal VI. Károly császárral találkoztak, és családjuk ügyében intézkedtek.¹³ Árva Bethlen Kata erről így emlékezett meg: „*Mely instanciákat ifjú gróf Teleki József, az én uram fia, akkor jövén hazafelé a lengyel király szolgálatából, s úgyszintén gróf Teleki Pál uram is Bécsben lévén, beadták.*”¹⁴

Hazatérve a Gyulai ezred kapitánya volt. 1729. január 4-én, 28 éves korában hunyt el Kendilónán nagybátyja, Teleki Pál udvarházában.¹⁵ Kercisórán temették el május 22-én.¹⁶ Szentkirályi György, Vásárhelyi Péter (?–1746), Pápai Páriz Imre (1693–1730) és Kovács Mihály mondott felette halotti beszédet, amelyet közösen nyomtattak ki a féltestvérei felett mondott halotti beszédekkel együtt.¹⁷ Katona volta ellenére nem hősi halált halt, ágyban, betegségtől gyötörve hunyt el. Kézdivásárhelyi Péter ezt igyekezett pozitívként értékelni, hogy az ehunyt nyugodt lélekkel felkészülhetett a halálra, és magához vehette a szentségeket. Így próbálták vigasztalni édesapját, aki tizenkét gyermekéből kilencet még életében elvesztett.¹⁸ Felesége és gyermeke nem volt. A Teleki család ezen része a fiúágon kihalt.

¹² Hoffmann Gizella: i. m. 312.

¹³ Kardos Samu: i. m. 69.

¹⁴ Sükösd Mihály (sar.): *Bethlen Kata önéletírása*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest 1963, 76.

¹⁵ Nagy Iván: *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal*. Tizenegyedik kötet. Ráth Mór, Pest 1865, 83.

¹⁶ Kardos Samu: i. m. 67.

¹⁷ Szentkirályi György: *Hármas sírhalom: mely [...] gróf Széki Teleki József úr három édes fiai József, Zsigmond és Gábor úrfiak, úgy édes leánya Klára kisasszony ez világból elköltözésük [...] alkalmával emlékezetre készítettett*. – [s. l.], [s. n.], [post 1732]. (Protestáns Teológiai Intézet Könyvtára, H 939)

¹⁸ Kőkényesi Zsolt: „Vég nélkül való Nagyság.” Reprezentáció és önkép a 18. századi főúri halotti beszédekben. In: *Aetas* 30 (2015/1) 180.

Ifjabb Teleki József disszertációgyűjteménye

Ifjabb Teleki József tulajdonosbejegyzései két kolligátumkötetben maradtak fenn. Az alábbiakban a két kötet teljes leírását közölni fogjuk, hisz az ifjabb Teleki bejegyzései mellett a kötet más érdekes művelődéstörténeti, könyvtörténeti adalékokkal is szolgál. Mindkét kötet túlélte az 1849-es eseményeket, és fennmaradt napjainkig a könyvtár állományában. Az első kolligátumkötet összesen 53 disputációt tartalmaz, ebből 20 tartalmazza az ifjabb Teleki bejegyzését. 1744. július 10-én köttette be Toldi Miklós diákkönyvtáros. A könyvtest körbevágása miatt a bejegyzések egy része olvashatatlan, vált. A kötet egészét azonban ezzel megmentette az elkallódástól és az enyészettől.

Toldi Miklós 1738-ban subscribált a nagyenyedi kollégiumban. A diákkönyvtárosok mindig egy tanár felügyelete alatt dolgoztak. Ők látták el a könyvtárhoz tartozó mindennapi feladatokat, és általában a subscribálásuk után 8-10 évvel jutottak ehhez a tisztséghez.¹⁹

A kötet három raktári jelzetet tartalmaz. Az első jelzetet (*Th 2. Sept. Ord. 4. l. 50.*) 1744-ben kaphatta, amely követi a könyvtár 18. századi raktározási rendjét. E szerint az északi oldalon lévő második állvány (*theca*) alulról számított negyedik polcának (*ordo*) ötvenedik könyvéről (*liber*) van szó. A könyvtár 18. századi elrendezéséről, állományáról két katalógus tájékoztat, 1752-ből és 1764-ből.²⁰ A katalógusok alapján rekonstruálható a könyvtár 18. századi állománya és rendje. A könyveket nagyság szerint helyezték el a polcokon. A falak mentén égtájak szerint jelölték a könyvállványokat (a déli és északi soron 2-2, a keletin 3). A további csoportosítás proveniencia alapján történt. A nagyobb könyvajándékokat külön tékába rendezték az adományozó neve alatt (Teleki József, Árva Bethlen Kata, Borosnyai Nagy Márton, Bánffy Zsigmond).²¹ Ifjabb Teleki József disputációgyűjteményét őrző kolligátum szerepel a könyvtár 1752-es kataló-

¹⁹ Vita Zsigmond: A Bethlen Kollégium diákkönyvtárosai a XVII–XIX. században. In: Uő: *Művelődés és népszolgálat*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1983, 32., Jakó Zsigmond – Juhász István: *Nagyenyedi diákok 1662–1848*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1979, 152. Szabó Miklós – Szögi László: *i. m.* nr. 4119.

²⁰ Monok István: A nagyenyedi kollégium 1764. évi katalógusa. In: Barátné Hajdu Ágnes (szerk.): *Fülöp Géza emlékkönyv*. ELTE Könyvtártudományi és Informatikai Tanszék, Budapest 1999, 127–130., Monok István: *A hagyományos világ átváltozásai*. Kossuth Kiadó – Eszterházy Károly Egyetem, Budapest–Eger 2018, 71–75.

²¹ Dankanits Ádám: A Nagyenyedi Bethlen-könyvtár 1752 évi katalógusa. In: *Könyvtársok tájékoztatója* 3 (1959/3), 43–43.

gusában is ugyanezen raktári jelzet alatt (*Dissertationes Medicae Th. 2. 7tr. ord. 4. lib. 50*).²² A másik két raktári jelzet a könyvtár 1850 utáni újrendezésekor került a kötetbe.

Az első kolligátumkötetben szereplő disszertációk tematikáját tekintve harmincöt az orvostudomány, tíz a filozófia, öt a fizika, a kémia és teológia területéről pedig egy-egy származik. A műveket 1658 és 1733 között nyomtatták. A nyomdahelyek tekintetében Halle 21, Leiden 13, Frankfurt 3, Bázél 2, Franeker 2, Kolozsvár 2, Strassburg, Lipcse, Sárospatak, Utrecht, Tübingen, Mantova, Wittenberg és Lőcse 1-1 esetben fordul elő.

Az ifjabb Teleki possessorbejegyzésével 20 disszertáció címlapján találkozhatunk. Lehetséges, hogy a kötetben szereplő több értekezés is egykoron a tulajdonát képezte, de a tulajdonosbejegyzések egy része eltűnt a könyvkötéskor. A disputációk nagy része (15) az orvostudományról értekezik, amelyek Halléban jelentek meg 1721 és 1723 között. Némelyik disszertáció nyilvános védésén maga is részt vehetett, így kerülhettek birtokába a könyvek. Megvizsgáltuk a respondensek, az ajánlásokban szereplő személyek és az üdvözlőversek szerzőinek származását. Két kivételtől eltekintve nem magyar származásúak, illetve nem köthetőek közvetlenül Erdélyhez és Telekihez. Andreas Wachsmann nagyszombeni származású szász volt, aki 1722-ben szerzett orvosdoktori fokozatot Halléban.²³ Johannes Zabanius (1664–1702) eperjesi származású volt, aki 1670-ben Nagyszombenben telepedett le. Tanult Nagyenyeden és Szebenben is. Később a tübingeni egyetemen folytatta tanulmányait, és itt írta meg filozófiai témájú értekezését 1688-ban. Hazatérte után 1690-ben a provincia jegyzője, szebeni polgármester, majd királybíró lett. 1702-ben felségárulásért kivégezték.²⁴ Teleki már hazatérve, 1726-ban jutott hozzá művéhez.

Johann Christoph Gottsched (1700–1766) a filozófiai és matematikai racionalitásról írt értekezését ajándékozta Telekinek 1724-ben Drezdában. Nem tudjuk pontosan, milyen előadásokat hallgatott a hallei egyetemen, de a disputációk alapján feltételezhetjük, hogy ezek egy része természet- és orvostudományi

²² *Catalogus alphabeticus librorum illustris Collegii Alba N: Enyedensis renovatus anno MDCCCLII. diebus novembris*, 82. (Kézirat, Bethlen Gábor Dokumentációs Könyvtár, MS 192)

²³ Font Zsuzsa: i. m. 173.

²⁴ Gémes István: *Hungari et Transylvani. Kárpát-medencei egyetemjárók Tübingenben (1523–1918)*. Luther Kiadó, Budapest 2003, 40.; Szabó Miklós – Tonk Sándor: *Erdélyiek egyetemjárása a korai újkorban 1521–1700*. Szeged 1992, nr. 1435., Verók Attila: Zabanius, Johann-szócikk. In: Kőszeghy Péter (főszerk.) – Tamás Zsuzsanna (szerk.): *Magyar művelődéstörténeti lexikon XIII. Középkor és kora újkor. Vízkeleti-kódex – Zsombori*. Balassi Kiadó, Budapest 2012, 58–59.

volt. Valószínűleg részt vett Michael Alberti (1682–1757)²⁵ és Friedrich Hoffmann (1660–1742)²⁶ kurzusain is. A birtokában levő orvostudományi értekezések nagy része az ő elnöklésük alatt zajlott. A hallei egyetem ekkor az európai orvostudományi képzés egyik fellelegvára volt. Ez irányú érdeklődését enyedi tanárainak köszönhette, ahol a természettudományi előadások már korán meghonosodtak. Akár maga Pápai Páriz Ferenc is taníthatta, aki 1716-ban hunyt el, ekkor az ifjabb Teleki már a kollégium diákja lehetett. Disszertációgyűjteményének 16 darabját Halléban szerezte 1724 májusában. Drezdában egy disputációval, míg hazatérve 1726-ban további két értekezéssel gyarapította könyvtárát. 1724. októberében Lipcsében tartózkodott, ahol Borosnyai Nagy Márton (?–1738)²⁷ Wibius van Slooten frissen megjelent filozófiai értekezését ajándékozta Teleki Józsefnek. 1724 októberében, útban Drezda felé, még megállt Lipcsében. Borosnyai Nagy Márton *album amicorum*ának egyik bejegyzése szerint eddig csak az 1725. április 30-ai lipcsei találkozásukról volt tudomásunk.²⁸ Ekkor a drezdai udvarból hazafelé tartva, még egyszer megállt Lipcsében Borosnyai Nagy Mártonnál. Ezzel további adatokkal sikerült gyarapítani ifjabb Teleki József peregrinációjának itineráriumát.

A kolligátumkötetben több magyar vonatkozású munkát is találunk. Pápai Páriz Ferenc (1649–1716) miután sikeresen letette vizsgáit a bázeli egyetemen, 1674. október 9-án nyilvánosan is megvédte értekezését, és október 20-án doktorrá avatták.²⁹ Művét a bázeli egyetem tanárainak, Johann Caspar Bauhinusnak

²⁵ A hallei egyetem fizika- és orvosprofesszora, az orvosi egyetem dékánja, a törvényszéki orvostan egyik úttörője. A Georg Ernst Stahl-féle hallei orvosi iskola és az animista felfogás követője.

²⁶ A hallei egyetem orvosprofesszora, orvosi tankönyvek írója, a jatromechanikai irányzat és a farmakológia neves művelője.

²⁷ A nagyenyedi református kollégiumban, majd 1722-től Frankfurtban tanult tovább. 1722–1724 között a hallei egyetem diákja, ahol orvostudományi fokozatot szerzett. Hazatérve előbb id. Teleki József uradalmi és háziorvosa, majd az erdélyi Gubernium főorvosa lett. Pestisben hunyt el. Jakó Zsigmond – Juhász István: *i. m.* 130. Szabó Miklós – Szögi László: *i. m.* nr. 526., Tar Attila: *Magyarországi diákok németországi egyetemeken és főiskolákon 1694–1789*. ELTE Levéltára, Budapest 2004: nr. 971., Bozzay Réka – Ladányi Sándor: *Magyarországi diákok holland egyetemeken 1595–1918*. ELTE Levéltára, Budapest 2007, nr. 834.

²⁸ Borosnyai Nagy Márton: *Album hoc Illustribus, Clarissimis, Egregiis etc. Nominibus Fautorum, Benevolore, Professore, Amicore, Condiscipulore et Suorum Sacrum esse voluit Possesor Martinus Nagy Borosnyai Transylvano-Hungarae*, 23 f. v. (Kézirat, Kolozsvári Egyetemi Könyvtár MS 671.)

²⁹ Szabó Miklós – Tonk Sándor: *i. m.* nr. 568.

(1606–1685), Johann Heinrich Glasernek (1629–1675), Johann Rudolph Burckhardtnak (1637–1687), Johann Jacob Hoffmann-nak (1635–1706), Paul Ammannak (1634–1691), a lipcsei egyetem tanárának, Csernátoni Pál (1633?–1679) nagyenyedi tanárnak és Balthasar Kisselbachnak (1638–1686) ajánlotta. Értekezése a gyakorlati orvostudomány területéről származik, három női beteg kóresetét ismertette, és adott orvosi tanácsokat kezelésükre. A disputációt önálló címlappal követik a Pápai Páriz Ferenc tiszteletére írt üdvözlőversek. Doktorrá avatásának megünneplésére 17 üdvözlőverset írtak barátai latin, magyar, román, görög, német és francia nyelven.³⁰ A bázeli egyetemi könyvtár kéziratárában fennmaradt Pápai Páriz Ferenc ünnepélyes doktorrá avatásának meghívója is.³¹ Disputációja először Hajdú Andrásához került, majd 1716-ban már a nagyenyedi református kollégium könyvtárában találjuk. Pápai Páriz Ferenc három fiának, Andrásnak (1703–1763)³² és Ferencnek (1687–1740)³³ orvosi értekezését, illetve Imrének (1693–1730)³⁴ filozófiai disputációját is megtaláljuk a kötetben. Imre hálája jeléül elküldte értekezését egykori alma materének. A Pápai Páriz család

³⁰ Kótyay Pál: Pápai Páriz Ferencz orvosdoktori értekezése (Basel, 1674). In: *Az Országos Orvostörténeti Könyvtár Közleményei* (1956/4), 65–82.

³¹ Hegyi Ádám: A bázeli egyetem ismeretlen magyar vonatkozású egylevels nyomtatványai. In: *Magyar Könyvszemle* 124 (2008/3) [<http://epa.oszk.hu/00000/00021/00379/Ksz2008-3-05.htm>] (Megnyitva: 2019. ápr. 5.)

³² Pápai Páriz Ferenc és Nyirő Judit legkisebb fia. 1719-ben subscribált Nagyenyeden. Peregrinált az odera-frankfurti, lipcsei és hallei egyetemen. 1732-ben szerzett orvosdoktori oklevelet Frankfurtban. Hazatérve Kolozsváron volt orvos. Szinnyi József: *Magyar írók élete és munkái*. X. kötet. Budapest 1905, 400., Jakó Zsigmond – Juhász István: *i. m.* 136., Szabó Miklós – Szögi László: *i. m.* nr. 3015., Makkai Domokos: Pápai Páriz Ferenc fiai élete és irodalmi működésük. II. In: Kóródy Péter (szerk.): *Az Alsófehérmegyei Történelmi, Régészeti és Természettudományi Egylet nyolczadik évkönyve*. Gyulafehérvárt 1896, 21–30.

³³ Pápai Páriz Ferenc és Szeghalmi Anna gyermeke. Iskoláit Enyeden és Szebenben végezte. 1711-ben indult peregrinációs útjára. Halleban, Leidenben, Cambridge-ben és Franekerben tanult. 1714-ben szerzett orvosdoktori fokozatot Halléban. Angliában adományokat gyűjtött az enyedi kollégium újjáépítéséhez. 1726-ban tért vissza Erdélybe. Peregrinációját emlékkönyvben örököltette meg, amely jelenleg az MTA Könyvtár és Információs Központban található. Hegyi Ádám – Szögi László: *Magyarországi diákok svájci egyetemeken és főiskolákon 1526–1919*. Budapest 2016, nr. 83., Jakó Zsigmond – Juhász András: *i. m.* 123., Szabó Miklós – Szögi László: *i. m.* nr. 3017., Makkai Domokos: *i. m.* 21–30; [<http://ppf.mtak.hu/index.htm>] (Megnyitva: 2019. ápr. 12.)

³⁴ Nagyenyeden kezdte tanulmányait, majd Londonban, Leidenben, Bázelen és Zürichben tanult. Hazatérte után Nagyenyeden lett másodtanár. Jakó Zsigmond – Juhász István: *i. m.* 126., Szabó Miklós – Szögi László: *i. m.* nr. 3016., Hegyi Ádám – Szögi László: *i. m.* nr. 82, 1213., Makkai Domokos: *i. m.* 21–30.

tagjai mellett más, az enyedi kollégiumhoz és a Teleki családhoz köthető szerzők művei is helyet kaptak a kötetben. Fejérvári István enyedi tanulmányai után Leidenben tanult tovább, ahol 1684. június 23-án disputált. Teleki Mihály (1634–1690) volt alumnusaként neki ajánlotta orvosdoktori értekezését is.³⁵ Ajtai (Szabó) András (1690–1733) 1714. április 30-án szerzett orvosdoktori fokozatot Halléban Friedrich Hoffmann elnöklete alatt. Ezen alkalomból ifj. Pápai Páriz Ferenc üdvözlőverset írt, akivel együtt megfordult Odera-Frankfurtban, Berlinben, Helmstädtban és talán Franciaországban is. Disszertációját Teleki Mihálynak (1671–1720) ajánlotta. 1717-ben ért haza, és lett id. Teleki József udvari orvosa.³⁶ Ifj. Enyedi István (1694–1755) Nagyenyeden kezdte tanulmányait, ahol azonos nevű édesapja teológusprofesszor volt. 1719-ben szerzett orvosdoktori fokozatot Halléban. Ifjabb Pápai Páriz Ferencsel Leidenben és Londonban is kapcsolatban volt. 1721-ben tért haza.³⁷ Ifj. Köleséri Sámuel (1663–1732) négy disputációja is olvasható a kötetben.³⁸ Teleki Mihály támogatásával Leidenben filozófiai, Franekerben pedig teológiai doktori címet szerzett. Hazatérve rövid ideig lelkész volt, majd visszatért Leidenbe, hogy orvosi tanulmányokat folytasson.³⁹ Vásárhelyi Tőke István (1697–1768) 1725 és 1745 között az enyedi kollégium matematika- és fizikatanára, az erdélyi kísérleti fizika úttörője volt.⁴⁰ Tanári beiktatásakor Inczedy József (1688–1750)⁴¹ mondott beszédet maga és gondnoktársa id. Teleki

³⁵ Szabó Miklós – Tonk Sándor: *i. m.* nr. 2685.

³⁶ Nagyajtán látta meg a napvilágot. Székelyudvarhelyen és Nagyenyeden kezdte meg tanulmányait. 1713. szeptember 4-én iratkozott be a hallei egyetem orvosi karára. Később megfordult Leidenben, Oxfordban, Cambridge-ben és Bázelen is. Jakó Zsigmond – Juhász István: *i. m.* 122. Hegyi Ádám – Szögi László: *i. m.* nr. 76., Tar Attila: *i. m.* nr. 869., Bozzay Réka – Ladányi Sándor: *i. m.* nr. 2979.

³⁷ Jakó Zsigmond – Juhász István: *i. m.* 127., Tar Attila: *i. m.* nr. 372, 898., Bozzay Réka – Ladányi Sándor: *i. m.* nr. 2991., Szabó Miklós – Szögi László: *i. m.* nr. 1014.

³⁸ Az ateisták ellen írt disputációinak magyar fordítását lásd: Balázs Mihály et al. (szerk.): *Köleséri Sámuel és az európai korai felvilágosodás. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár 2016*, 114–127. A fényről írt matematikai–fizikai értekezésének részletei magyarul itt: Waczulik Margit: *A táguló világ magyarországi hírmondói. 15–17. század.* Gondolat Kiadó, Budapest 1984.

³⁹ Bujtás László: Adalékok Köleséri Sámuel hollandiai peregrinációjához és kapcsolatrendszéréhez (1679–1685). In: Balázs Mihály et al. (szerk.): *i. m.* 83–96. Szabó Miklós – Tonk Sándor: *i. m.* nr. 2421.

⁴⁰ S. Sárdi Margit: Vásárhelyi Tőke István-szócikk. In: Kőszeghy Péter (főszerk.): *i. m.* XII. 354.

⁴¹ Enyedi tanulmányai után 1718-tól a kollégium gondnoka és a Főkonzisztórium jegyzője. 1736-tól ítélőmester. Bretz Annamária: Inczedy József-szócikk. In: Kőszeghy Péter (főszerk.): *i. m.* IV. 289.

József nevében a filozófia hasznáról, amely nyomtatásban is megjelent 1726-ban Kolozsváron. Teleki Mihály (1700–1745) filozófiai disputációját Kolozsváron védte meg 1718-ban Remetei János (1689? – 1719)⁴² elnöklete alatt. A disputációk magyar szerzői közül még meg kell említenünk Buzinkai György (1700?–1768),⁴³ Torkos Justus János (1699–1770),⁴⁴ Keresztúri Sylvanus Bálint⁴⁵ és Szathmárnémethi Mihály (1638–1689)⁴⁶ nevét. Szathmárnémethi Sárospatakon megjelent filozófiai disputációja Szathmári Baka Péter (1625–?) tulajdonában volt. Utóbbi 1661-ben Sárospatakon volt lelkész, így a szerző személyesen adhatta át értekezését Szathmárinak.⁴⁷

A második kolligátumkötet 13 művet tartalmaz, többnyire disputációkat. 1770-ben Borosnyai Lukács Mihály könyvtárossága alatt kötötték egybe.⁴⁸ A kolligátumkötet először az 1752-es katalógusban is szereplő raktári jelzetet ka-

⁴² Franekerben, Leidenben és Gröningenben tanult. 1718-tól a kolozsvári református kolégium tanára haláláig. Zoványi Jenő: *Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon*. Szerk. Ladányi Sándor. Budapest 1977, 505., Szabó Miklós – Szögi László: *i. m.* nr. 3226.

⁴³ Marosvásárhelyi tanulmányai után Brémában, Leidenben, Franekerben és Amszterdamban tanult tovább gr. Gyulai Ferenc tábornok költségén. Hazatérve Debrecenben lett tisztiorvos, majd a város főorvosa. Szabó Miklós – Szögi László: *i. m.* nr. 617., Tamás Zsuzsanna: Buzinkai György Szathmárnémethi szócikk. In: Kőszeghy Péter (főszerk.): *i. m. I.* 482–483.

⁴⁴ Besztercebányai és pozsonyi tanulmányai után Halleban szerzett orvosdoktori oklevelet. Haztérve orvósoként praktizált. Orvosi szakíró, nevéhez köthető a magyarországi sziksó első tudományos leírása és az első hazai orvosi helyrajzi mű. Alpárné dr. Szála Erzsébet: A Torkos testvérek tudományos munkássága Torkos Justus János (1699–1770) orvos és Torkos József (1710–1791) lelkész. In: *Tanulmányok a természettudományok, a technika és az orvoslás történetéből*. Budapest 1995, 88–90.

⁴⁵ Nagybányai és sárospataki tanulmányai után Utrechtben, Franekerben és Groningenben tanult. 1658-ban Utrechtben disputált. 1660 és 1662 között Angliában tartózkodott. Hazatérte után előbb Sepsiben, majd Debrecenben volt lelkész. Szabó Miklós – Tonk Sándor: *i. m.* nr. 2827., Bozzay Réka – Ladányi Sándor: *i. m.* nr. 367, 1354, 2216., Gömöri György: *Magyarországi diákok angol és skót egyetemeken 1529–1789*. ELTE Egyetemi Levéltár, Budapest 2005, nr. 29.

⁴⁶ Szatmáron, Debrecenben és Sárospatakon tanult. A franekeri, utrechti, leideni egyetemek hallgatója volt. Az ellenreformáció elől Kolozsvárra menekült, ahol 1681-től kolozs-kalotai esperes volt. Szabó Miklós – Tonk Sándor: *i. m.* nr. 2019.

⁴⁷ Nagyváradai és szatmári tanulmányai után Gröningenben, Franekerben, Utrechtben, Harderwijkben, Leidenben tanult tovább. Haztérve lelkészként tevékenykedett. Zoványi Jenő: *i. m.* 573.

⁴⁸ 1761-ben subscribált, praeceptor, a litteratura praesese. Vita Zsigmond: *i. m.* 33., Jakó Zsigmond – Juhász István: *i. m.* 168.

pott (*Dissertationes variae variorum Th. 3. Or. 5. l. 41.*).⁴⁹ Később áthelyezték egy másik jelzet alá (*Th. Jur. Ord. 5. lib. 19.*). A művek tematikáját tekintve három-három a jog, orvostudomány és teológia, kettő a fizika és egy-egy a bölcsészet és matematika területéről származik. A nyomtatványokat 1589 és 1767 között adták ki. Ebből Kolozsváron hat, Gyulafehérváron kettő, Leideinben, Franekerben, Halléban, Velencében és egy fiktív, azonosítatlan nyomdahelyen egy-egy jelent meg. Először a kolligátumkötetben szereplő kolozsvári disputációt ismertetjük. Albisi Csomós (Tsomós) Mihály (1722–1796) a kolozsvári református kollégiumban tanított jogot és történelmet.⁵⁰ A Leidenben írt polgári jogi disszertációját Kolozsváron jelentette meg 1757-ben. A hazai jogi műveltségre ő gyakorolta a legnagyobb hatást a 18. század második felében. Verestói Sámuel (1743–1778) két disputája is szerepel a kötetben.⁵¹ Mindkettőt Pataki Sámuel (1731–1804) elnöklete alatt védte meg Kolozsváron 1767-ben. Az egyiket a légköri elektromosságról, villámlásról írta, míg a másik rövid írása 40 tézist sorol fel elsősorban a matematika és fizika témaköréből. Testvérének, Verestói Györgynek (1739–1793) franekeri tanulmányait lezáró exegétikai értekezését is olvashatjuk a kolligátumkötetben, amelyet Herman Venema elnöklete alatt védett meg.⁵² Maga a szerző ajándékozta disszertációját az enyedi kollégiumnak. Szathmári Paksi Pál (1733–1766) Franekerben szerzett orvosdoktori fokozatot. Ezen alkalomból írt disszertációit először 1757-ben nyomtatták ki Franekerben, majd 1760-ban Kolozsváron is megjelentették.⁵³ Fricsi Fekete Ferenc jogi disszertációját Csomós Mihály irányításával védte meg Kolozsváron 1764-ben.⁵⁴ Ajtai (Szabó) András orvosdoktori értekezése mindkét kolligátumkötetben szerepel.

⁴⁹ *Catalogus alphabeticus librorum illustris Collegii Alba N: Enyedensis renovatus anno MDCCCLII. diebus novembris*, 82. (Kézirat, Bethlen Gábor Dokumentációs Könyvtár, MS 192)

⁵⁰ Kolozsvári tanulmányai után Odera-Frankfurtban és Leidenben jogot tanult. Szabó Miklós – Szögi László: *i. m.* nr. 134., Tar Attila: *i. m.* nr. 504., P. Szabó Béla: Jogtanuló peregrinusaink az észak-németalföldi tartományokban a tizenhetedik-tizennyolcadik században. In: Gera Judit – Vesztergom Janina (szerk.): *Oda-vissza. A kulturális transzfer folyamatai Hollandia, Flandria és Magyarország között*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest 2018, 74–79.

⁵¹ Kolozsvári tanulmányai után Franekerben szerzett orvosdoktori címet 1772-ben. Rövid ideig Bécsben is tanult. Szabó Miklós – Szögi László: *i. m.* nr. 4408.

⁵² Szabó Miklós – Szögi László: *i. m.* nr. 4256., Zoványi Jenő: *i. m.* 686–687.

⁵³ Hazatérve a Sárospataki Református Kollégiumban volt tanár, és rakta le az ottani termésetrajzi gyűjtemény alapjait. Szinnyei József: *i. m.* X. 127–128., Szabó Miklós – Szögi László: *i. m.* nr. 3874.

⁵⁴ Bécsben és Göttingenben tanult tovább. Szabó Miklós – Szögi László: *i. m.* nr. 1109., Tar Attila: *i. m.* nr. 643.

A gyulafehérvári fejedelmi nyomda két kiadványa szintén szerepel a kötetben. Apáczai Csere János gyulafehérvári rektori székfoglaló beszédében a mesterségek és tudományok hasznáról értekezett. Hangsúlyozta a héber, káld, egyiptomi, görög, arab és latin nyelvek ismeretének fontosságát, és javaslatot tett a magyar iskolarendszer megújítására.⁵⁵ Mindössze három példány ismeretes pedagógiai beszédéből. A Bethlen Gábor Dokumentációs Könyvtáron kívül a Kolozsvári Akadémiai Könyvtár és a Nagyszebeni Állami Levéltár őriz egy-egy példányt. Apáczai beszéde mellett a Geleji Kánonokat és az 1646. június 10-én tartott szatmárnémeti zsinat végzéseit találjuk. Geleji Katona István összegyűjtötte az előző egyházi kánonokat. Mindezt a magyarországi és erdélyi egyházak uniójának érdekében tette. A Geleji Kánonok az 1649. június 12-én tartott marosvásárhelyi zsinaton lépett életbe. Csonka példánya már 1716-ban a nagyenyedi kollégium birotkában volt.

Francesco Maurolico (1494–1575) matematikus, csillagász és bencés apát a fény-árnyék optikai jelenségét tanulmányozta. Emellett a szivárványt mint természeti jelenséget kívánta értelmezni, és a camera obscurát is vizsgálta. Teljes kutatása a témában csak posztumusz jelent meg, 1611-ben.⁵⁶ Művének 1617-es kiadása már 1716-ban megvolt a kollégium könyvtárában.

Joachim de Floris (1135 körül – 1202) középkori ciszterci apát profetikus írását az ifjabb Teleki már itthon, 1726-ban szerezte be. Ez olasz és latin nyelven jelent meg Velencében 1589-ben. Művei számos kiadást megértek, és még a 18. században is érdeklődésre tartottak számot felekezetre való tekintet nélkül. Más néven Gioacchino da Fiore a középkori misztikus teológia kiemelkedő alakja volt. Saját korában prófétaként tekintettek rá, és nagy hatást gyakorolt korának millenarista és eretnek mozgalmaira. Ő maga ezeket határozottan elutasította. Leghíresebb tézise a történelem hármass felosztása (Atya, Fiú és Szentlélek korszakai). Az utolsó, eljövendő korszakot a Szentlélek fogja uralni, amelyben mindenki a Lélek szerint szerzetesként él majd. Ezzel született meg a jövőbe vetített utópia gondolata. Az Ó- és Újtestamentum egyezéseit vizsgálta és magyarázatokat fűzött a Jelenések könyvéhez.⁵⁷

⁵⁵ Bán Imre: *Apáczai Csere János*. Akadémiai Kiadó, Budapest 2003, 396–421.

⁵⁶ Masotti, Arnaldo: Maurolico, Francesco. In: Holmes, Frederic Lawrence et al. (szerk.) *Complete dictionary of scientific biography*. Charles Scribner's Sons, Detroit 2008. [ebook] [<http://www-history.mcs.st-andrews.ac.uk/DSB/Maurolico.pdf>] (Megnyitva: 2019. ápr. 5)

⁵⁷ Mircea Eliade: *Vallási hiedelmek és eszmék története III.* Osiris Kiadó, Budapest 1998, 92–98., Korányi András: Joachim de Fiore: az összhang mestere, vagy lázító? In: *Lelkipásztor* 75 (2000/11), 415–419.

Nem tudjuk pontosan, hogyan és milyen úton került az ifjabb Teleki könyvtárának töredéke az enyedi kollégium könyvtárába. Rácz Emese feltételezése szerint korai halála miatt könyvei édesapjához, idősebb Teleki Józsefhez kerültek. Az idősebb Teleki végrendeletileg az enyedi kollégiumra hagyta könyvtárát, amely 1739 környékén kerülhetett be a könyvtár állományába.⁵⁸ Az ifjabb Teleki most előkerült könyvei azonban nem támasztják alá ezt az állítást. Az első kolligátumkötetben szereplő disszertációit 1744-ben kötették egybe, míg a második kötetben lévő mű csak 1752-ben került az enyedi kollégiumba. Utóbbit 1743-ben Toldi István vásárolta Nagyenyeden,⁵⁹ így az ő közvetítésével került a könyvtárba. Nagy valószínűséggel tehát az ifjabb Teleki József fennmaradt könyvei nem az édesapja könyvtárával együtt kerültek az enyedi kollégiumba, hanem más úton-módon. A könyvei nem kerültek be a Telekiana Thecába, hanem más raktári besorolást kaptak. Könyvtárának többi, elpusztult vagy kallódó része kerülhetett akár édesapja könyvtárába is, a fennmaradt példányok ezt nem igazolták.

Melléklet

1.

BOERHAAVE, Herman: De chemia suos errores expurgante, quem habuit, quum chemiae professionem in Academia Lugduno-Batava auspicaretur. XXI. septembris 1718. – Lugduni Batavorum [Lugduno-Batava], sumptibus Petri Vander Aa, 1718.

4° – [2], 42 p.

BVB BV008843001 – SWB 022304991

Kötés: Négy bordára fűzött, papírtáblás félbörkötés. A gerinc metszése kék spriccelt.

Poss.: Coll. N. Enyedensis (címlap r.)

A N. ENYEDI REF. TANODA KÖNYVTÁRA (ovális pecsét, címlap r.)

BETHLEN-FŐISKOLA könyvtára (téglalap alakú pecsét, címlap r.)

Megj.: Compactus A(nn)o 1744. Die 10. Julij Cura Nicolai Toldi p[ro]t[estantis] Bibliothecarii mp. (előtábla belső oldala)

⁵⁸ Rácz Emese: „Bibliothecam (...) az Enyedi Collegiumnak maradgyon”: Teleki József (1675–1732) könyves mecénatúrája. In: Bányai Réka (szerk.): *A Telekiek és a kultúra*. Marosvásárhely 2017, 107.

⁵⁹ 1737. január 26-án subscribált Nagyenyeden. Harderwijkben tanult tovább. Jakó Zsigmond – Juhász István: *i. m.* 152., Szabó Miklós – Szögi László: *i. m.* nr. 4120.

Th 2. Sept. Ord. 4. l. 50. (előtábla belső oldala)

A VIII. 15. (előtábla belső oldala)

Tt A IV 17 (címlap r.)

(Coll. 1.) **PÁPAI PÁRIZ** Ferenc: Disputatio inauguralis tribus consiliis medicis absoluta, quam ΘΕΟΥ ΜΕΓΑΛΟΙΟ ΕΚΗΤΙ autoritate et decreto magnifici et amplissimi ordinis asclepiadei procerum in inclyta et antiqua universitate Rauracorum pro summis in arte medica honoribus, privilegiis ac immunitatibus doctoralibus more majorum rite consequendis [...] – Basileae, typis Joh. Rodolphi Genathi, 1674.

[18] p.

RMK III. 2646.

Poss.: Possessor Andreas Hajdu (címlap r.)

Coll. N. Enyed 1716. (címlap r.)

(Coll. 2.) Vota solennia quae nobilissimi et clarissimi viri D. Francisci Pariz de Pápa Transylvano-Ungari honoribus doctoralibus ab amplissimo medicorum in perantiqua Universitate Basiliensi ordine, suo merito decretis, ejusdemq(ue), amplissimi ordinis consensu a magnifico, excellentiss. experientissimoq(ue) viro D. Joh. Henrico Glasero philos. et med. doctore, anatom. et botanices professore p. celeberrimo, Brabeuta rite designato anno M DC LXXIV XX. Octobris collatis gratulabundi addiderunt praeceptores, fautores, amici. – Basileae, imprimebat Joh. Rodolphus Genathius, 1674.

[14] p.

RMK III. 2649.

Megj.: Johann Rudolf Wettstein, Paul Ammann, Georg Francus, J. J. Hofmann, Veresegyházi Tamás, Balthasar Kisselbach, Pekri Lőrinc, Melchior Süssenbach, Kolozsvári István, Kállai Kopis János, Horváti Békés János, Rác Bösörményi János, Halici Mihály, Johann Jacob Wettstein, Jean-Pierre d'Apples üdvözlőverseivel.

(Coll. 3.) **IFJ. PÁPAI PÁRIZ** Ferenc: Dissertatio medica practica de therapia morborum morali quam rectore magnificentissimo, serenissimo principe ac domino, dn. Friderico Wilhelmo [...] praeside Michaeli Alberti, med. doct. et professore publ. extraord. reipubl. Noribergensis physico ordin. et acad. nat. cur. collega [...] – Halae Magdeburgicae, literis[!] Christiani Henckelii, 1714.

58, [4] p.

VD18 14821931 – BVB BV004208593

Megj.: Kornis Zsigmondnak ajánlva. Ajtai András üdvözlőversével.

(Coll. 4.) ENYEDI István: *Dissertatio medica, de medicina Hippocratis mechanica, quam gratiosae facultatis medicae consensus, praeside dn. Friderico Hoffmanno, medicinae et philosophiae naturalis professore [...]* – Halae Magdeburgicae, typis Christiani Henckelii, 1719.

40, [4] p.

VD18 11417838-006 – BVB BV011486203 – Adattár 40/1 H 1407⁶⁰

Megj.: Kornis Zsigmondnak ajánlva.

(Coll. 5.) PÁPAI PÁRIZ András: *Dissertatio inauguralis medica, de vero et necessario medicorum arcano, quam summi sub numinis praesidio ex auctoritate et decreto gratiosae facultatis medicae pro gradu doctoratus summisque in medicina honoribus [...]* – Francofurti ad Viadrum, litteris Tobiae Schwartzii, 1732.

[4], 37, [1] p

VD18 11573481

Poss.: [...] [...] Bibliothecae Illus[tris] [Co]legii N. Enyedi[ni] mittit ac ded[...] (körbevágva, címlap r.)

Megj.: Wesselényi Istvánnak, Bánffy Györgynek, Teleki Sándornak, Barcsai Györgynek, Kemény Sámuelnek, Barcsai Jánosnak, idősebb és ifjabb Intzédi Józsefnek, illetve Sámuelnek, Bonyhai Györgynek, Keceli Istvánnak, Lészai Istvánnak, Pápai Páriz Ferencnek és a nagyenyedi Bethlen Kollégiumnak ajánlva. Huszti András, Aczél Gábor és Johann Joachim Kelp üdvözlőverseivel.

(Coll. 6.) GOELICKE, Andreas Ottomar: *Propempticon inaugurale de chrysopoeiae vanitate.* – Francofurti ad Viadrum, litteris Tobiae Schwartzii, (1732).

[8] p.

VD18 14976986-001 – BVB BV008266659

(Coll. 7.) FEJÉRVÁRI István: *Disputatio medica inauguralis de scorbuto. Quam, praeside de opt. max. ex auctoritate magnifici rectoris, d. Lucae Schacht [...] nec non amplissimi senatus Academici consensu, et alma Facultatis Medicae decreto, pro gradu doctoratus, summisque in medicina honoribus et privilegiis rite ac legitime consequendis [...]* – Lugduni Batavorum, apud Abrahamum Elzevier, 1684.

⁶⁰ Verók Attila (szerk.): *Die Hungarica Sammlung der Franckeschen Stiftungen zu Halle. Alte Drucke 1495–1800 Bd. I–II.* MTA Könyvtár és Információs Központ, Budapest 2017. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 40/1–2.) Továbbiakban Adattár 40/1–2.

[10] p.

RMK III. 3293.

Poss.: Biblioteca Colegiului Ref. „BETHLEN” Ref. „Bethlen Főiskola Könyvtára (kerek pecsét, címlap r.)

Megj.: Teleki Mihálynak ajánlva. Dimény Pál üdvözlőversével.

(Coll. 8.) AJTAI András: *Dissertatio medica theoretica de medicinae et doctrinae moralis nexu, quam rectore [...] Friderico Wilhelmino [...] praeside Michaeli Alberti, med. doct. et professore publ. extraord. reipubl. Noribergensis [...] respondens Andreas Ajtai Transylv-Siculus die 30. April. A. O. R. MDCCXIV. – Halae Magdeburgicae, literis Christiani Henckelii, 1714.*

53, [1] p.

VD18 14809591 – BVB BV004075739

Megj.: Teleki Mihálynak ajánlva. Ifjabb Pápai Páriz Ferenc üdvözlőversével.

(Coll. 9.) BUZINKAI György: *Dissertatio historico medica de venenis eorumque antidotis quam favente summo numine, praeside Wyero Gulielmo Muys [...] publice defendet Georgius Buzinkai, transylvano ungarus. Auctor. A. D. 28. February MDCCXXXIII. H. L. Q. S. – Franequerae, excudit Guilielmus Coulon, 1733.*

77, [1] p.

Megj.: Bánffy Máriának ajánlva. Kováts Zsigmond és Borosnyai Nagy Zsigmond üdvözlőverseivel.

(Coll. 10.) BUZINKAI György: *Theses inaugurales medicae quas favente summo nomine, ex auctoritate rectoris magnifici Wyeri Gulielmi Muys, m. d. eiusdemque facultatis, et matheseos professoris ordinarii. Nec non amplissimi senatus Academici consensu, et nobilissimae facultatis medicae decreto. Pro gradu doctoratus summisque in medicina honoribus et privilegiis rite ac legitime consequendis solenni examini subicit [...] – Franequerae, excudit Guilielmus Coulon, 1733.*

[6] p.

Megj.: Johann Wichelhausennek és Nicolaus Nonnennenek ajánlva.

(Coll. 11.) TORKOS Justus János: *Dissertatio inauguralis medica, de febre Petechiali quam summi numinis auspiciis ex decreto gratiosissimae facultatis medicae, in illustri fridericiana sub praesidio DN. D. Michaelis Alberti, potentissimi regis Borussiae consilarii aulici [...] pro licentia summos in medicina honores et privilegia doctoralia legitime impetrandi horis locoque consuetis, d. I. iunii anno MDCCXXIV. publico eruditorum examini offert auctor et*

respondens Iustus Ioannes Torkos, Iaurino-Hungarus. – [Halae Magdeburgicae, Hendelius, 1724.]

[2], 39, [2] p.

VD18 12399337 – BVB BV011430967 – Adattár 40/1 H 149

Poss.: Ex gratuita obla(ti)one [...] (körbevágva, címlap r.)

Megj.: Bácsmegyei János és Agner Sámuel üdvözlőversével.

(**Coll. 12.**) **BROESIKE**, Johann Fridericus: Dissertatio medica inauguralis de religione medici, quam Deo propitio et gratiosae facultatis medicae consensu, praeside dn. d. Michaelae Alberti [...] Facultatis medicae decano spectatissimo, patrono praeceptore ac promotore suo cum honoris cultu proseguendo, pro gradu doctoris summisque in arte medica honoribus, insignibus ac privilegiis more majorum solenni obtinendis, horis ante et pomeridianis d. Novembr. M DCC XXII. Publicae ventilationi submittet Johann Fridericus Broesike, jeseric-meso-marchicus. – Halae Magdeburgicae, litteris Christiani Henckelii, 1722.

48 p.

VD18 14809842-003 – BVB BV011431843

Poss.: J. Teleki Hallae (1)724: M: May (címlap r.)

(**Coll. 13.**) **SCHWEITZER**, Christian: Disputatio medica inauguralis de passione hysterica, quam, praeside [...] Lucae Schacht [...] nec non amplissimi Senatus Academici consensu, et almae Facultatis Medicae decreto, pro gradu doctoratus, summisque in medicina honoribus, et privilegiis rite ac legitime consequendis, publico examini subjicit Christianus Schweitzer gorlicio Lusatus, ad diem 11. aprilis loco horisque solitis. – Lugduni Batavorum, apud Abrahamum Alzevier, 1684.

[32] p.

BVB BV010056065

Megj.: Johann Gotfried Seidler, Johann Martin Hoffmann és Spielenberger Dávid üdvözlőversével.

(**Coll. 14.**) **NEUMANN**, Johann Gottlieb: Dissertatio inauguralis medica, de praeservandis metallicularum morbis, quam propitio numine divino et gratiosae Facultatis Medicae consensu, praeside dn. d. Michaelae Alberti [...] patrono, praeceptore ac promotore suo cum honoris cultu proseguendo, pro gradu doctorali, summisque in arte medica honoribus, insignibus ac privilegiis more majorum solenni obtinendis, horis ante et pomeridianis die aug. MDCCXXI. Publicae ventilationi submittet Johannes Gottlieb Neumann, Freyberga-Misnicus. – Halae Magdeburgicae, typis Christiani Henckelii, 1721.

32, [8] p.

VD18 90110315

Poss.: J. Teleki Hallae (1)724; M: May (címlap r.)

(Coll. 15.) LEVI, Philipp: Disputatio medica inauguralis de pleuritide. Quam, praeside deo opt. max. ex autoritate magnifici rectoris, d. Lucae Schacht [...] nec non amplissimi senatus Academici consensu, et Alma Facultatis Medicae decreto, pro gradu doctoratus, summisque in medicina honoribus et privilegiis rite ac legitime consequendis, publico examini subjicit Philippus Levi, Amstel.-Batav. ad diem 5 iunii loco horisque solitis. – Lugduni Batavorum, apud Abrahamum Elzevier, 1684.

[12] p.

Megi.: Latin nyelvű lapszéeli bejegyzésekkel és szóaláhúzásokkal. A margináliák egy része olvashatatlan lett a könyvtest körbevágásakor.

(Coll. 16.) WILMERDING, Johannes: Disputatio medica inauguralis de cardialgia. Quam, praeside [...] Theodori Ryckii [...] nec non amplissimi Senatus Academici consensu, et almae Facultatis Medicae decreto, pro gradu doctoratus, summisque in medicina honoribus et privilegiis rite ac legitime consequendis, publico examini subjicit Johannes Wilmerding Brunsvicensis. Ad diem 28 Aprilis, loco horisque solitis. – Lugduni Batavorum, apud Abrahamum Elzevier, 1682.

[20] p.

SWISSBIB

(Coll. 17.) ZEYS, Johann Christoph: Dissertatio inauguralis medica, de abstinencia a medicis et medicamentis, morbos mortemque interdum avertente, wie sich die Menschen bissweilen mit Nutzen der Aertzte und Artzeneyen enthalten, quam [...] praeside dn. d. Michaeli Alberti [...] pro gradu doctoris summisque in arte medica honoribus insignibus ac privilegiis more majorum solenni obtinendis, horis ante- et pomeridianis. d. jul. MDCCXXII. Publicae ventilationi submittet, respondens Joh. Christophorus Zeys, Zirchovio-Stolpensis Pomeranus. – Halae Magdeburgicae, typis Joannis Christiani Hendelii, 1722.

42 p.

VD18 11401362-004 – BVB BV011431866

Poss.: [J. Teleki Hallae (1)724; M: May] (körbevágva, címlap r.)

(Coll. 18.) SCHRÖTER, Johann Carl: Dissertatio inauguralis medica de balneorum artificialium ex scoriis metallicis usu medico, germ. Schlacken-Bädern, quam [...] praeside dn. Friderico Hoffmanno [...] pro licentia, in auditorio majori horis ante et post meridiem suetis, eruditorum examini exponit

ad diem IX. April MDCCXXII. Autor respondens Johannes Carolus Schröter Freyberga Hermundurus, medicinae practicus et physicus Sneebergensis. – Halae Magdeburgicae, typis Joan. Friderici Krottendorffii, 1722.

28 p.

VD18 15146553-003 – BVB BV011540804

Poss.: [J. Teleki Hallae (1)724; M: May] (körbevágva, címlap r.)

(**Coll. 19.**) **LICHTENHAHN**, Christian August: Dissertatio inauguralis medica de fontibus medicatis lauchstadiensibus, quam divini numinis auspiciis, in illustri Fridericiana, praeside dn. Friderico Hoffmanno [...] pro doctoris gradu ad d. XII. Maj. Ann. M DCC XXIII. Publicae meditationi exponet auctor respondens, Christianus Augustus Lichtenhahn, med. ducal. saxon. designat et physic. sorbic. ac Bitterfeldens. – Halae Magdeburgicae, typis Johannis Christiani Hilligeri, 1723.

44 p.

VD18 15144674-008 – BVB BV009603142

Poss.: J. Teleki Hallae (1)724; M: Mayo mp.(címlap r.)

(**Coll. 20.**) **WELSCH**, Johann Melchior: Dissertatio inauguralis physico-medica de vini hungarici eccellente natura, virtute et usu, quam adnuente divini numinis gratia, in illustri Academia Fridericiana, gratiosae facultatis medicae consensu, praeside dn. Friderico Hoffmanno, collegii medici decano et seniore, pro gradu doctoris d. Nov. MDCCXXI. in auditorio majori horis ante et promeridianis publicae eruditorum disquisitioni exponet Johann Melchior Welsch, Nordlinga Suevus. – Halae Magdeburgicae, typis Christiani Henckelii, 1721.

32 p.

VD18 15145301-007 – BVB BV011540740

Poss.: J. Teleki Hallae (1)724; M: Mayo mp. (címlap r.)

(**Coll. 21.**) **HABERKORN**, Justus Peter: Dissertatio inauguralis medica de excellenti balneorum ex aqua dulci usu in affectibus internis, quam adnuente divini numinis gratia, in illustri Academia Fridericana, gratiosae Facultatis Medicae consensu, praeside dn. Friderico Hoffmanno, collegii medici decano et seniore, pro gradu doctoris, d. Maji MDCCXXI. in auditorio majori horis ante et pomeridianis publicae eruditorum disquisitioni exponet autor et respondens Justus Petrus Haberkorn, Gustavoviensis Mecklenburgicus. – Halae Magdeburgicae, typis Christiani Henckelii, 1721.

28 p.

VD18 15146537-005 – BVB BV008892459

Poss.: J. Teleki Hallae (1)724; M: Mayo mp. (címlap r.)

(Coll. 22.) **RAMAZZINI**, Bernardino: De contagiosa epidemia, quae in Patavino Agro, et tota fere veneta ditione in boves irrepsit dissertatio habita in Patavino Lyceo [...] Editio secunda. – Lipsiae, prostat apud Joh. Lud. Gleditschium et Maur. Georg. Weidmannum, 1713.

43 p.

VD18 15053458 – BVB BV009651199

(Coll. 23.) **BENCK**, Georg Adam: Dissertatio inauguralis medica, famigeratum lemma memento mori commendans, quam auspice Deo consensu et autoritate gratiosae Facultatis Medicae, in Alma Regia Fridericiana, praeside dn. d. Michaelae Alberti [...] pro gradu doctoris summisque in arte salutari honoribus, insignibus ac privilegiis more majorum solenni obtinendis, horis locoque consuetis, anno MDCCXXIII d. Mart. publico ac placido eruditorum examini subjiciet [...] – Halae Magdeburgicae, typis Joannis Christiani Hendelii, 1723.

46 p.

VD18 15233790 – BVB BV011432448

Poss.: [J. Teleki Hallae (1)724; M: Mayo mp.] (körbevágva, címlap r.)

(Coll. 24.) **PALMER**, Josua: Disputatio medica inauguralis de medicamentorum sudoriferorum natura, operatione, et usu. Quam, praeside deo opt. max. ex autoritate magnifici rectoris, d. Theodori Ryckii [...] pro gradu doctoratus, summisque in medicina honoribus et privilegiis rite ac legitime consequendis, publico examini subjicit Josua Palmer, anglus. Ad diem 2 Iulii, loco horisque solitis. – Lugduni Batavorum, apud Abrahamum Elzevier, 1682.

[16] p.

GBV 270336753

(Coll. 25.) **LEFER**, Daniel: Disputatio medica inauguralis de ischuria. Quam praeside [...] Lucae Schacht [...] pro gradu doctoratus, summisque in medicina honoribus et privilegiis rite ac legitime consequendis, publico examini subjicit Daniel Lefer, Amstelo-Bat. ad diem 14. martii loco horisque solitis. – Lugduni Batavorum, apud Abrahamum Elzevier, 1684.

[16] p.

GBV 05833016X

(Coll. 26.) **BERISCH**, Christian Gottofred: Dissertatio inauguralis medica, de phantasiae usu, lusu et abusu in medicina, quam anuente divini numinis gratia, in illustri Academia Fridericiana, gratiosae Facultatis Medicae consensu, praeside dn. d. Michaelae Alberti [...] pro gradu doctoris, summisque

in arte medica honoribus, insignibus ac privilegiis more majorum solenni obtinendis, horis ante et pomeridianis d. XXIX. Aug. MDCCXXII. Publicae ventilationi submittet, Christianus Gottofredus Behrisch, Dresdensis. – Halae Magdeburgicae, typis Joannis Christiani Hendelii, 1722.

38 p.

VD18 14810425-006 – BVB BV011431849

Poss.: J. Teleki Hallae (1)724; M: Mayo mp. (címlap r.)

(**Coll. 27.**) **RICHTER**, Johann Georg: Dissertatio inauguralis medica, de prodagra juniorum, quam auspice Deo propitio et consensu atque auctoritate gratiosae facultatis Medicae, in Alma Regia Fridericiana, praeside dn. d. Michaelae Alberti [...] pro licentia summisque in arte salutari honoribus, insignibus ac privilegiis more majorum solenni obtinendis, horis locoque consuetis, anno MDCCXXIII. d. Dec. publicae ac placidae eruditorum ventilationi subjiciet respondens Johann Georg Richter, Sorbiga-Misnicus. – Halae Magdeburgicae, typis Joannis Christiani Hendelii, 1723.

26 p.

VD18 14809699 – BVB BV004075873

Poss.: J. Teleki Hallae (1)724; M: Mayo mp. (címlap r.)

(**Coll. 28.**) **STEGMANN**, Johann Josua: Dissertatio inauguralis medica de abstinencia medici ab aegrotis famam et vitam nonnunquam conservante, Wie sich die medici bißweilen mit Nutzen der Francken enthalten; quam, Deo propitio, gratiosae Facultatis Medicae consensu, praeside dn. d. Michaelae Alberti [...] pro gradu doctoris summisque in arte medica honoribus, insignibus ac privilegiis more majorum solenni obtinendis, horis ante et pomeridianis. D. Jul. MDCCXXII. Publicae ventilationi submittet, respondens Johannes Josua Stegmann, Islebiensis. – Halae Magdeburgicae, typis Joannis Christiani Hendelii, 1722.

43, [1] p.

BVB BV011431857 – VD18 14808242-005

Poss.: J. Teleki Hallae (1)724; M: Mayo mp. (címlap r.)

(**Coll. 29.**) **ENGEL**, Johann David: Dissertatio inauguralis medica, de morborum salubritate, quam auspice Deo gratiosae facultatis medicae, in Alma Regia Fridericiana, praeside dn. d. Michaelae Alberti [...] pro gradu doctoris summisque in arte salutari honoribus, insignibus ac privilegiis more majorum solenni obtinendis, horis locoque consuetis, anno MDCCXXIII d. Octobr. Publicae ac placidae eruditorum ventilationi subjiciet Joann. David Engel,

Heidelberga Palatinus. – Halae Magdeburgicae, typis Joannis Christiani Hendelii, 1723.

[6], 46, [6] p.

BVB BV004076583 – VD18 10418873-004

Poss.: J. Teleki Hallae (1)724; M: Mayo mp. (címlap r.)

(Coll. 30.) **WACHSMANN**, Andreas: Dissertatio inauguralis medica, de genuinis sanitatis conservandae fundamentis, quam Deo propitio, gratiosae Facultatis Medicae consensu, praeside dn. d. Michaelae Alberti [...] pro gradu doctoris summisque in arte medica honoribus, insignibus ac privilegiis more majorum solenni obtinendis, horis ante et pomeridianis. D. April MDCCXXII. Publicae ventilationi submittet, auctor et respondens Andreas Wachsmann, Transilvan. Saxo. – Halae Magdeburgicae, typis Joannis Christiani Hendelii, 1722.

27, [11] p.

BVB BV011431884 – VD18 1480896X-006

Poss.: J. Teleki Hallae (1)724; M: Mayo mp. (címlap r.)

Megi.: Andreas Teutschnak, Georg Werdernek, Michael Czeckelnek, szebeni tisztségviselőknék ajánlva. Johann Paul Bruch, Johann Friedrich Klein, Johann Christoph Hey, Georg Adam Benck, Johann Eberhard Juncker és Jobus Timotheus Maul üdvözlőverseivel.

(Coll. 31.) **REBITZ**, Isaac Joseph: Disputatio anatomico-physiologica solemnis, de nervorum structura et usu, adsistente Deo o. m. gratiosae Facultatis Medicae consensu sub moderamine dn. Andr. Ottomari Goelicke [...] pro gradu doctoris reliquisque eidem adnexis honoribus ac privilegiis rite capessendis in Viadrina Regia horis locoque consuetis anno MDCCXXXII die XIX. jun. Publico ac placido eruditorum examini subjicit Isaac Joseph Rebitz, Berolinens. Marchicus auctor et respondens. – Francofurti cis Viadrum, typis Tobiae Schwartzii, 1732.

30 p.

BVB BV040117230 – VD18 10993134

(Coll. 32.) **HEININGKE**, Johann Friedrich: Dissertatio medica inauguralis, de mystarum morbis praeservandis, quam Deo propitio et gratiosae Facultatis Medicae consensu, praeside dn. d. Michaelae Alberti [...] pro gradu doctorali summisque in arte medica honoribus, insignibus ac privilegiis more majorum solenni obtinendis, horis ante et pomeridianis die Octobr. MDCCXXI. Publicae ventilationi submittet Johann Friedrich Heiningke, Altenburgensis Misnicus. – Halae Magdeburgicae, typis Christiani Henckelii, 1721.

38 p.

VD18 90112520 – BVB BV011431539

Poss.: J. Teleki Hallae (1)724; M: Mayo mp. (címlap r.)

(**Coll. 33.**) **BROEN**, Johann: Disputatio medica de phthisi s. tabe vera. Quam, favente Deo opt. max. sub praesidio viri clarissimi Acutissimique d. Theodori Craanen [...] Publicae disquisitioni submittit Johannes Broen, Congelvia-Suecus. Die 29 aprilis, loco horisque solitis ante meridiem. – Lugduni Batavorum, apud Abrahamum Elzevier, 1682.

[12] p.

GBV 34590642X

(**Coll. 34.**) [**BARNER**, Jakob]: Machiavellus medicus, seu ratio status medicorum, secundum exercitium chymicum delineata, et in certas regulas redacta, atque ob usum, quem junioribus practicis praestat, publicae luci donata, a Philiatro. – Argentorati, [s. typ.], 1698.

[26] p.

BVB BV001438631

(**Coll. 35.**) **GLEIM**, Johann Ludwig: Dissertatio inauguralis medica, de morum et morborum consensu, quam gratiosae Facultatis Medicae consensu, praeside dn. d. Michaele Alberti [...] pro licentia summisque in arte medica honoribus, insignibus ac privilegiis more majorum solenni obtinendis, horis ante et pomeridianis. d. Dec. MDCCXXII. Publicae eruditorum ventilationi submittet, respondens Johannes Ludovicus Gleim, Sterlitzensis Mecklenburgicus. – Halae Magdeburgicae, litteris Hendelianis, 1722.

52 p.

BVB BV004074046 – VD18 10412891-004

Poss.: [J. Teleki Hallae (1)724; M: Mayo mp.] (körbevágva, címlap r.)

(**Coll. 36.**) **SLOOTEN**, Wibius van: Disputatio philosophica, continens quaestionem physicam, sive physiologicam de unione mentis et corporis physica, neutiquam metaphysica, simulque brevem apologiam pro philosophia Cartesiana. Quam favente Deo sub praesidio viri clarissimi, d. Ruardi Andala [...] Publicae disquisitioni subjicit Wibius van Slooten, Frisius. A d. 29. mart. MDCCXXIV. – Franequerae, excudit Henricus Halma, 1724; Halae Saxonum, recudit Christianus Henckelius.

56 p.

SWB 027776239

Poss.: Ex gratuita obla(ti)one Excellentiss(imi) D(omi)ni Martini Borosnjai[!] Medicinae Doctoris possidet I. T. [...] Lipsiae M(ensis) Octobr(is) A(nn)o d(omini) 1724: (címlap r.)

(Coll. 37.) INCZÉDY József: Philosophia in illustri Collegio Reformatorum Albano-Enyediensi restaurata. Quam gravi, ac facunda, de utilitate philosophandi, oratione, suo, et illustrissimi duum-viralis collegae, illustr. S. R. I. Comitis, dni d. Josephi Teleki de Szék, nominibus, in frequentissimo ejusdem Collegii Auditorio feliciter auspicatus est, dum ad philosophiae et mathematicarum professiones clar: ac doct: d. Stephani Tőke Vásárhelyi solenni inauguratione praesentasset spectabilis dominus dnus Josephus Incedi de Várad, praedicti Collegii curator alter indefessus, solidissimus, fructuosissimus. Anno D(omi)ni MDCCXXV.7. Decembr. – Claudiopoli, impressit Samuel Pap Telegdi, 1726.

[34] p.

Petrik V. 2019.

(Coll. 38.) GOTTSCHED, Christoph Heinrich: De ratiocinatione philosophica et mathematica superiorum indultu disseret Tilsa Borussus. – Lipsiae, typis Immanuelis Titii, 1720.

20 p.

VD18 11616342 – GBV 732336139

Poss.: Ex gratuita oblatione D[omi]ni authoris possidet Josephus [...] Teleki, Dresdae, d. 29: Novembris 17[.] (körbevágva, címlap r.)

(Coll. 39.) PÓSAHÁZI János: Cum Deo. Theses philosophicae de independente et dependente quae adorandae sacr. S. Trinitatis lumine praelucente in illustrissima ac celeberrima Schola S. Patach sub praesidio [...] Johannis Posahazi [...] publicae inquisitioni committuntur a Michaele Szatthmár Nemetino, ad diem 16. Februarii horis locoque solitis. – Patakini, apud Johannem Rosnyai, 1661.

17, [3] p.

RMNY 3004 – Sztripszky II 2316/161

Poss.: R(everen)do ac Cl(ari)ss(imo) viro D. Petro Szathmari mitit A et D. (címlap r.)

Coll. V(enerabili) Enyed (címlap r.)

Megi.: Gönci Andrásnak, Szabó Mihálynak, Némethi Istvánnak, Azari Zsigmondnak, Borbély Mártonnak, Marusi Mihálynak, Veresmarti Istvánnak, Eszéki Istvánnak, Újhelyi Jánosnak, Sárospataki Istvánnak ajánlva. Veresmarti István, Pataki István és Dési Márton üdvözlőversével.

(Coll. 40.) KERESZTÚRI Valentinus: Disputatio metaphysica de principio individuationis et supposititalitatis, quam cum annexis philosophica-miscellaneous [...] sub praesidio d. m. Danielis Voet [...] Placidiae cujuslibet censurae subjicit, et publice defendere conabitur, Valentinus Sylv. Kereszturi; Hungarus, ad diem 7 Julii, qui est mercurii, horis locoq(ue) solitis. – Ultrajecti, typis Johannis a Paddenburgh, 1658.

[60] p.

RMK III 2020

Megj.: Latin és magyar nyelvű lapszéli bejegyzésekkel. Zákány Andrásnak, Héczei Baksi Istvánnak, Gomba Zsófiának, Bónis Ferencnek, Görgei Istvánnak, Persi Mihálynak, Maksai Balázsnak, Györi Gáspárnak, Zákány Andrásnak, Persi Istvánnak, Rádi Istvánnak, Gyöngyösi Jánosnak, Tarczali Pálnak, Kaposi István, Tolnai Jánosnak, Buzinkai Mihálynak, Gyöngyösi Lászlónak, Nadányi Jánosnak ajánlva. Nadányi János és Tétsi Miklós üdvözlőverseivel.

(Coll. 41.) TELEKI Mihály: Dissertatio philosophica, de unione mentis cum corpore, quam Deo propitio in illustri Reformatorum Coll. Claudiopolitano, praeside [...] Johanne Remetei [...] Publico exposuit examini Michael S. R. I. Comes Teleki de Szék Junior, author et defendens. Anno Christi MDCCXIIX die 16 dec. – Claudiopoli, impressit Samuel Pap Telegdi, 1718.

[2], 10, [2] p.

Petrik III 616

Megj.: Kornis Zsigmondnak ajánlva. Teleki Ádám, Szalai Sztojka Zsigmond és Kibédi Márton üdvözlőverseivel.

(Coll. 42.) KÖLESÉRI Sámuel: Disputatio mathematico-physica de lumine, pars prima. Quam, [...] sub praesidio [...] Burcheri de Volder [...] publice ventilandam proponit, Samuel Koleseri, Ungarus, author et defendens. Ad diem 12 Martii, loco horisque solitis, ante meridiem. – Lugduni Batavorum, apud viduam et haeredes Joanis Elzevirii, 1681.

[12] p.

RMK III. 3118.

Poss.: J. Teleki 1726 M: Mayo: (címlap r.)

Megj.: Nógrádi Máténak ajánlva.

(Coll. 43.) KÖLESÉRI Sámuel: Disputatio mathematico-physica de lumine, pars secunda. Quam, [...] sub praesidio [...] Burcheri de Volder [...] publice ventilandam proponit, Samuel Koleseri, Ungarus, author et defendens.

Ad diem 15 Martii, loco horisque solitis, ante meridiem. – Lugduni Batavorum, apud viduam et haeredes Joannis Elzevirii, 1681.

[12] p.

RMK III 3118.

Megj.: Christian Meldernek, Burchardus de Voldernek, Johann Conrad Nuber, Hegyesi Istvánnak, Dobozai Istvánnak ajánlva. Zoványi Sámuel üdvözlőversével.

(Coll. 44.) KÖLESÉRI Sámuel: Disputatio philosophica contra atheos secunda, quam [...] sub praesidio [...] Burcheri de Volder [...] exercitii causa defendendam suscipit Samuel Koleseri, Szendvovia Ungarus. Ad diem 15. Maji loco, horisque solitis ante meridiem. – Lugduni Batavorum, apud viduam et heredes Johannis Elsevirii, 1680.

[10] p.

RMK III 3049

Megj.: Idősebb Köleséri Sámuelnek, Christoph Wittichnek, Christian Meldernek, Burchardus de Voldernek és Martinus Sylvanusnak ajánlva.

(Coll. 45.) KÖLESÉRI Sámuel: Disputatio philosophica contra atheos quarta, quam [...] sub praesidio [...] Burcheri de Volder [...] exercitii causa defendendam suscipit Samuel Koleseri, Sam. Fil. Ad diem 7. maji loco, horisque solitis ante meridiem. – Lugduni Batavorum, apud viduam et heredes Johannis Elsevirii, 1681.

RMK III 3119

Megj.: Christian Meldernek, Burchardus de Voldernek, idősebb Köleséri Sámuelnek, Mártonfalvi Györgynek, Szilágyi Mártonnak, Lisznayai Pálnak ajánlva.

(Coll. 46.) PÁPAI PÁRIZ Imre: Disputatio philosophica de vera via et methodo veniendi ad cognitionem Dei. Quam, favente atque moderante Deo O. M. sub praesidio [...] Jacobi Wittichii A. L. M. philosophiae doctoris, ejusdemque Facultatis in Academia Lugd. Bat. profess. ordin. Publice ventilandam proponit Emericus Pariz Pápai, Enyedino-Hungarus, author et respondens. Ad dies 26 et 29. Aprilis, hora locoque solitis. – Lugduni Batavorum, apud Petrum Vander Aa, 1719.

[2], 21, [2] p.

RMK III. 1972 (10)

Poss.: Almae [...] Collegio [Branden]burgico [...]sert ut [...] Emeric[us] [Páriz Pápai] Lugduni [Batavorum] 1719 6 [...] (körbevágva, címlap r.)

Coll. N(agy)Enyed 17[.] 9. [...] (körbevágva, címlap r.)

Megj.: Inczédi Józsefnek, Radák Ádámnak, Szilágyi Péternek, Nádudvari Péternek, Zilahi Andrásnak, Szigeti Gyula Istvánnak, Teleki Józsefnek és Sándornak ajánlva. Szilágyi István és Mádi Sámuel üdvözlőverseivel.

(**Coll. 47.**) **ZABANIUS**, Johannes: Dissertatio academica de ideis, quam sacro sanctae mono-triadis gratia annuente, sub praesidio dn. Joh. Wolfg. Jägeri [...] author et defendens: Johannes Zabanius, sereniss. Würtemb. ducis in illustri ad Nicrum stipendio alumnus [...] – Tubingae, typis viduae Johan-Henrici Reis, 1688.

16, [2] p.

SWB 040220060

Poss.: J. Teleki 1726: M: Maji (címlap r.)

Megj. Apafi Mihálynak és Teleki Mihálynak ajánlva. Cristoph Caldenbach, Hieronymus Magirus, Gottfried Conrad Hochstetter, Georg Christoph Hellwer, Eberhard Ludwig Gruber, Hegyfalusi György, Johann Jacob Friedel és Johann Kelp üdvözlőverseivel.

(**Coll. 48.**) **QUELMALZ**, Samuel Theodor – **CRELL**, Johann Friedrich: Dissertatio physica de magnetē, quam consensu inclutae[!] Facultatis Philosophicae, in alma Philurea, placido eruditorum examini sistent, d. XIIIX. Aug. A. MDCCXXIII. Horis ante et pomeridianis consuetis, M. Sam. Theod. Quellmaltz, Freib. med. baccal. et Iohannes Fridericus Crellius, Lips. – [s. l.], ex officina Rothiana, 1723.

15, [1] p.

VD18 12466468 – BVB BV012220354

(**Coll. 49.**) Conclusiones ex universa philosophia, quas in Pacifica Universitate Mantuana apud PP. Societatis Jesu publice propugnandas exponit, atque in d. Pauli Apostoli vener. Seminarii Mantuani patroni solemniss illustrissimo, ac reverendissimo d. d. Antonio ex comitibus Guidis a Balneo Mantuae Episcopo, Sac. Rom. Imp. Principi, Pontificio Solio Assistenti Paulus Trazzi, ejusdem Seminarii Convictor. – Mantuae, ex typographia S. Benedicti, apud Albertum Pazzoni, 1728.

[2], 11, [1] p.

(**Coll. 50.**) **LÖSCHER**, Martin Gotthelf: Commentatio physica de phaenomeno septentrionali luminoso nec non morbo epidemico anni currentis. – Vitembergae, apud Samuelem Hannaverum, 1721.

40 p.

BVB BV008998667 – VD18 11549580-004

(Coll. 51.) **ZABANIUS**, Isaacus: I. N. J. Disputatio metaphisica XII. et ultima, de classibus rerum quam, duce et auspice Deo, praeses M. Isaacus Zabanius p. p. in florentissimo statuuum Evang. Eperien. athenaeo, respondente Georgio Spetkio theol. et phil. studioso, ventabit. Anno 1669. die 31 Julij. – Leutschoviae, literis Samuelis Brewer, 1669.

[14] p.

RMK II 1199.

Poss.: Ex amica obla(ti)one Domi(ni) Respondentis, Domini Georgij Spetkio Eperjesini 6. Augusti. (címlap r.)

(Coll. 52.) **THÜMMIG**, Ludwig Philipp: Experimentum singulare de arboribus ex folioeducatis ad rationes physicas revocatum, praeside Ludovico Philippo Thümmigio ... respondente Johanne Mayero, Norimbergensi publicae eruditorum disquisitioni sistitur H. L. Q. C. an. MDCCXXI. die XIV. Octob. – Halae Magdeburgicae, literis Joh. Christ. Hilligeri, 1721.

[2], 56 p.

VD18 1515744X-003 – BVB BV011419812

Poss.: [J. Teleki] (körbevágva, címlap r.)

Bethlen Gábor Dokumentációs Könyvtár, Nagyenyed Hung 41

2.

CSOMÓS Mihály: Dissertatio juris publici, de jure, quod dicitur postliminii. Quam, auxiliante et favente summo numine, in celeberrima Academia Lugduno-Batva, horis subsecivis[!] in schedas conjecit; redux vero in patriam quasi postliminio, ex auctoritate excelsi Regii in Transsilvania Gubernii revisam, publici juris fecit [...] – Claudiopoli Transsilvanorum, impr. Per Stephanum Páldi, 1757.

4° – [10], 66, [6] p.

Petrik III. 690.

Kötés: Négy bordára fűzött, papírtáblás félbőr kötés aranyozott gerinccel. A könyvtest metszése piros spriccelt.

Megj.: Th 3 Or. 05 Lib.41. (áthúzza, előtábla belső oldala)

Th. Jur. Ord. 5. lib. 19. (előtábla belső oldala)

A. V. II. (előtábla belső oldala)

Hac Disserta(ti)ones hanc induunt formam Mich. L. Borosnyai Bibliothecario. (előzéklap v.)

Coll. N. Enyed 1770. (címlap r.)

BETHLEN-FŐISKOLA könyvtára (téglalap alakú pecsét, címlap r.)

Lázár Jánosnak, Teleki Lászlónak, Bethlen Imrének, Wesselényi Ferencnek, ifj. Kemény Simonnak, Teleki Józsefnek, Lázár Imrének, idősebb és ifjabb Bánffy Farkasnak ajánlva. Kendeffi Pál, Kendeffi Elek, Pápai Páriz András, Herepei István, bágyoni Váró Mózes, Teleki Mihály, Csomós János üdvözlőverseivel.

(Coll. 1.) VERESTÓI Sámuel: *Dissertatio physica fulgur fulmen et tonitru eorumque phaenomena ex nova electricitatis doctrina explicans et confirmans quam auspice triuno numine pro suorum in theatro naturae profectuum specimine sub praesidio [...] Samuelis Pataki [...] – Claud., impress. Per Stephanum Páldi, 1767.*

[4], 48 p.

Petrik III. 763.

Megj.: A 19 és 36 közötti oldalak nem teljesek. Wesselényi Ferencnek, Bethlen Pálnak, Bánffy Farkasnak, Bánffy Mihálynak, Kemény Simonnak, Kendeffi Eleknek, Wesselényi Farkasnak és Pataki Sámuelnek ajánlva.

(Coll. 2.) VERESTÓI Sámuel: *Theses mathematico physicae quas sub auspiciis triunius numinis praeside [...] Samuele Pataki [...] publice etiam defendendas suscipit ipsisque valedicit [...] Anno 1767. die 7 april. H. L. Q. S. – Claud(iopoli), impress. Per Stephanum Páldi, 1767.*

[6] p.

Megj.: Verestói Györgynek, Intze Istvánnak és Mihálynak ajánlva. Ákon Ferenc üdvözlőverseivel.

(Coll. 3.) SZATHMÁRI PAKSI Pál: *Dissertatio de simplicium remediorum prae operose concinnatis praestantia quam d. U. Praeside [...] Guilielmo Ouwers [...] publico eruditorum examini submittit [...] Editio altera. – Claudiopoli Transsilvanorum, impress. Per Stephanum Páldi, 1760.*

[8], 40 p.

Petrik III. 498.

Megj.: Lázár Jánosnak, Teleki Ádámnak és Lászlónak, Bethlen Farkasnak és Pálnak, Gyulai Ferencnek, Bánffy Farkasnak ajánlva. Hendrik Johann Arntzenius és P. Bellaard üdvözlőverseivel.

(Coll. 4.) SZATHMÁRI PAKSI Pál: *Dissertatio medica inauguralis de morte naturali. Quam Deo favente ex auctoritate rectoris magnifici, d. Gulielmi Ouwers [...] pro gradu doctoratus, summisque in medicina honoribus rite ac legitime consequendis. Publico eruditorum examini submittit [...] Editio altera. – Claudiopoli Transilvanorum, impress. Per Stephanum Páldi, 1760.*

pp. 41-86, [2] p.

Petrik III 498

(**Coll. 5.**) **AJTAI** András: *Dissertatio medica theoretica de medicinae et doctrinae moralis nexu, quam [...] Friderico Wilhelmo [...] reliqua; gratioso facultatis medicae consensu, praeside Michaeli Alberti [...] Die 30. April A. O. R. MDCCXIV. – Halae Magdeburgicae, literis Christiani Henckelii, 1714.*

53, [1] p.

VD18 14809591 – BVB BV004075739

Poss.: Coll. N. E[nyed] 175[.] (körbevágva, címlap r.)

Megj.: Teleki Mihálynak, Józsefnek, Pálnak és Sándornak ajánlva. Ifjabb Pápai Páriz Ferenc üdvözlőversével.

(**Coll. 6.**) **VERESTÓI** György: *Dissertatio theologico-philologica de duobus philosophorum Aegyptiorum, Mosi olim resistentium, ordinibus, quorum priores IANNHΣ, posteriores autem IAMBPHΣ nominabantur. Quam favente Deo [...] Hermannii Venema [...] Publico eruditorum examini subjicit [...] – Franequerae, excudit Gulielmus Coulon, 1764.*

[4], 75, [3] p.

Copac

Poss.: Illustri Collegio Reformatorum Nagy-Enyedensi. L. M. Q. Offert AUCTOR. (előzék-lap v.)

Megj.: Wesselényi Ferencnek, Bethlen Pálnak, Kemény Simonnak, Kendeffi Eleknek, Verestói Györgynek és Herman Venemanak ajánlva. Kökényesdi Pál üdvözlőversével.

(**Coll. 7.**) **FRITSI FEKETE** Ferenc: *Theses juris naturae de moderamine inculpatae tutelae, cum jure patrio collatae. Quas auxiliante [...] sub praesidio [...] Michaelis Tsomós [...] publice defendendas suscipit, musisque Claudio-politanis ultimum vale dicit [...] – Claud(iopoli), impress. Per Stephanum Páldi, 1764.*

[8] p.

Petrik I. 770.

(**Coll. 8.**) **[GELEJI KATONA]** István: *Canones ecclesiastici ex veteribus qua Hungariensibus qua Transsilvaniensibus in unum collecti, plerisque, tamen aliis etiam, pro temporis ratione aucti ac in paulo meliorem ordinem redacti. – (Acta synodi nationalis [...] ab [...] Georgio Rakoci Szathmár-Németinum an. MDCXLVI AD 10 Junij convocatae, in certas conclusiones redacta.) – Alba Juliae, typis principis, 1649.]*

71 [recte 72], 16, [1] p.

RMNy 2260 – RMK II 700

Poss.: Coll. N. Enyed 1716. (A3 f. r.)

Megj.: Címle vele, A1-A2, I1-I4, A4-B4 ívek hiányoznak.

(**Coll. 9.**) **APÁCZAI CSERE János**: Oratio de studio sapientiae in qua artium et scientiarum omnium utilitas, earumq(ue) ortus, et[!] ab Adamo ad Hebraeos, ab Hebraeis ad Chaldaeos, ab his ad Aegyptios, ab Aegyptiis ad Graecos, a Graecis ad Arabas[!] et Latinos progressus, et inter eos cultura promotioque breviter perstringitur, ob hancq(ue); causam haru(m) linguarum necessitas probatur; postremo modus ostenditur, quo gens Hungarica hujus sapientiae non tantum particeps fieri, sed brevi illas omnes si non superare, aequare saltem possit. Habita cum rectorum in illustri Collegio Albensi suscipere. A. C. M. DC. LIII. Mense Novembri. – [Alba Juliae, typis principis], (1653).

48 p.

RMNY 2463 – RMK II 785

Poss.: Est Stephani Tiszabechi (címlap r.)

Dono mittunt Alba Dono mittunt Alba Julia Michael et Georgius Zagoni et[c] R[everen]do D[omi]no Basilio Sz. Zagoni Verbi Dei praeconi apud Retien[ses] [...] M[anu] P[rop]ria (F4 f. v.) (F4 f. v.)

Megj.: Vargyasi Daniel Jánosnak ajánlva.

(**Coll. 10.**) **MAUROLICO, Francesco**: Theoremata de lumine, et umbra, ad perspectivam, et radiorum incidentiam facientia. Diaphanorum partes, seu libri tres: in quorum primo, de perspicuis corporibus: in secundo, de Iride: in tertio, de organi visualis structura, et conspiciolorum formis, agitur. Problemata ad perspectivam et Iridem pertinentia. – Lugduni, apud Bartholomaeum Vincentium, 1617.

[6], 94 p.

GBV 24459497X

Poss.: Coll. N. Enyed 1716. (címlap r.)

Megj.: Th 3ª Orient ord(o) (terti)us Lib(ri) 55. (címlap r.)

(**Coll. 11.**) **PHILOMAGIRUS, Nullinus**: Sancta simplicitas. Sive colloquium familiare inter holobarbarum et anipocritum, ex manuscripto hujus saeculi fidelissime descriptum, et editum [...] – Cattimelibocorum, apud Sebastianum Dollenkopffium, (typis Confusii Slenderhenkii), 1736.

49, [3] p.

SWB 025269372

Poss.: Coll. N. Enyed 1742. (címlap r.)

Tiburtius Zath: Kiellman. (címlap r.)

(Coll. 12.) [JOACHIM, de Flore: Vaticinia, sive prophetiae Abbatis Ioachimi et Anselmi episcopi Marsicani [...] = Vaticinii overo profetie dell'Abbate Gioachino e di Anselmo Vescovo di Marsico [...] – Venetiis, apud Hieronymum Porrum, 1589.]

[108] p.

BVB BV004415346

Megj.: Címlevele és az utolsó 12 oldal hiányzik.

Poss.: J. Teleki 1726 M(ense) Mayo (címlap r.)

Stephani Tóldi 1743. Comp. Enyedini (címlap r.)

Coll. N. Enyed 1752. (címlap r.)

Bethlen Gábor Dokumentációs Könyvtár, Nagyenyed Hung 53.

Gyulai Ferenc ephorus könyvei

Váradai Gyulai Ferenc (V.) kolozsvári tanulmányai után – ahol assessoris tisztséget is betöltött – Désen volt rektor. 1722-ben Teleki Ádám és József kísé-
rője lett külföldi tanulmányútjukon.⁶¹ Az 1725 és 1729 közötti időszakból nin-
csenek adataink hollétéről. 1729 és 1732 között Wesselényi Istvánt (1708–
1758) kísérte el peregrinációjára. Fél évet a berlini udvarban töltöttek. Ez idő
alatt Wesselényi István tipikusan gavalléri tanulmányokat folytatott, akárcsak
néhány évvel korábban a két Teleki fiú. A következő megállóhely a drezdai udvar
volt, hasonlóan Teleki Ádámmal és Józsefhez ő is apródként kívánt elhelyezkedni
eredménytelenül. Wesselényi István 1730. szeptember 14-én iratkozott be a hallei
egyetemre. Kísérője nevét azonban ezúttal nem találjuk meg a diáknévsorban.⁶²
Gyulai 1732 áprilisában még Halléből küld levelet Teleki Sándornak, amelyben az
európai királyi udvarok legújabb eseményeiről tájékoztatta őt.⁶³ Hazatérve
„galléras udvarbíró”, tehát tisztartó vagy jószágigazgató lett. Nagy valószínűséggel
továbbra is a Teleki, esetleg a Wesselényi család szolgálatában állt. Könyvtárát
halála után árverésre bocsáthatták. Az egyik, 1722-ben Hallében vásárolt könyvét
Méhes György (1746–1809) kolozsvári tanár 1777-ben nyilvános árverésen vásá-
rolta meg. Herepei János összesen négy könyvet említ, amelyeket Gyulai Ferenc
vásárolt külföldi peregrinációján, és később a kolozsvári református kollégium
könyvtárába kerültek. Szerzőt és címet azonban nem említ, így a régi jelzetek

⁶¹ Szabó Miklós – Szögi László: *i. m.* nr. 1492.

⁶² Font Zsuzsa: Wesselényi István egyetem- és udvarjárása (1729–1732). In: Békési Imre
et al. (szerk.): *Régi és új peregrináció. Magyarok külföldön, külföldiek Magyarországon II.*
Budapest–Szeged 1993, 508–516.

⁶³ Hoffmann Gizella (szerk.): *i. m.* 322–323.

alapján ezeket a köteteket nem sikerült azonosítanunk.⁶⁴ A kolozsvári református kollégium könyvtára jelenleg a Kolozsvári Akadémiai Könyvtárban található új jelzetek alatt. Ezeken kívül további három könyvét sikerült azonosítanunk. Két kötet a Bethlen Gábor Dokumentációs Könyvtárban található, az egyiket 1722-ben Halléban szerezte be, míg a másik 1725-ben Drezdában került tulajdonába. Utóbbit 1750-ben Szathmári Pap Zsigmond (1703–1760)⁶⁵ ajándékozta Teleki Mihálynak (1731–1761). További egy kolligátumkötet a szilágysomlyói római katolikus plébániára került, amely jelenleg a Nagyváradi Római Katolikus Egyházmegyei Könyvtár gondozásában van. Fontosnak tartottuk az ő életútját és könyvtárának töredékét is közölnünk. Abban a kivételes helyzetben volt, hogy kétszer peregrinálhatott, és két fontos erdélyi család bizalmát is élvezhette. Ennek ellenére életútjáról, könyvtáráról és kísérői szerepéről alig vannak információink. Hazatérve kevésbé jelentős karriert futott be, mint a Teleki család többi pártfogoltja.

1.

FREYER, Hieronymus: *Oratoria in tabulas compendiaris redacta et ad usum iuventutis scholasticae accomodata*. – Halae Magdeburgicae, sumtibus Orphanotrophei. 1719.

4° – 75, [5] p.

VD18 10323058 – GBV 636162435

Kötés: Papírkötés.

Poss.: A N. ENYEDI REF. COLLÉGIUMÉ (pecsét, címlap r.)

BETHLEN-FŐISKOLA könyvtára (téglalap alakú pecsét, címlap r.)

Francisci Gyulai de Várad Halae Saxonii (1)722. (címlap r.)

(**Coll. 1.**) *Unum epistolium epistoliorum dulcissimorum dulcissimum unius fidelissimi discipuli et olim scholaris ad suum magistrum*. – Coppenhagae, [s. n.], 1706.

70 p.

BVB BV001655645 – GBV 639905714

⁶⁴ Herepei János: A dési református iskola XVII. és XVIII. századbeli igazgatói és tanítói. Kolozsvár 1941, 11–12.

⁶⁵ Kolozsvári tanulmányai után Gröningenben és Utrechtben tanult. Hazatérve Kolozsváron volt lelkész, 1748-tól a kolozs-kalotai egyházmegye esperese, 1749-től a református egyház főjegyzője, majd 1760-ban megválasztották az Erdélyi Református Egyházkerület püspökévé. Szabó Miklós – Szögi László: *i. m.* nr. 3883.

(Coll. 2.) LEYDEKKER, Melchior: Bried Van een Vriend aan Dr. Melchio Leidecker. – [s. l., s. n., 1708.]

16 p.

Bethlen Gábor Dokumentációs Könyvtár, Nagyenyed 1906.

2.

[HORN, Georg: Historia ecclesiastica et politica. Editio nunc auctior et emendatior. – Lugd(uni) Batav(orum) et Roterod(anum), ex officina Hanckiana, 1666.]

12° – [34], 442, [26] p.

BVB BV001527244

Kötés: Három pergamenszalagra fűzött, papírtáblás pergamenkötés.

Poss.: I D O 1668 (supralibros)

Franc. Gyulai comp. Dresdae (1)725. (előtábla belső oldala)

Tam Michaelis Teleki ex dono Cl. D(omin)i Sigismundi P. Szathmári 1750. (előtábla belső oldala)

Ex Bibliotheca Senftiana⁶⁶ (címeres ex libris, előtábla belső oldala)

Comparavit Josephus Elekes mp. de Szentkatólna 1821. (előzéklap r.)

BETHLEN-FŐISKOLA könyvtára (téglalap alakú pecsét, előzéklap r.)

Elekes mp. (előzéklap v.)

Constantia et labore (címeres ex libris, háttábla belső oldala)

Megj.: Th. C. Ixa II. (előzéklap v.)

Crisis. Ezen könyvet író autor se nem értvén, se nem tudván az akkori Hunniai, most magyar nyelvet, hibáson teszi ki, mintha az Erdélyi székelyek magok magokat el szaladtoknak /:profugos:/ nevezték volna, mert ezen nevet ők akkor, ha valaki reájok ragasztotta volna, készek lettek volna meg boszulni, hanem a székely névnek valóságos eredete ez. A régi Magyaroknál Szék annyit tett, mind bizonyos meg állapotó, meg nyugtató hely – innen mindennek a' minek bizonyos helyét tudták szék nevet adtak: mint Tojás Szék etc. T: i: a Tojásnak a közepe – Az Áttilától megmaradott Székelyekis tehát magokat olyan embereknek tartván a kik magok vitézségek által bátorkodtak az akkori Hunnus Birodalomnak közepét vérrel is meg tartani inkább a magok nemzetségeknél fel gyulasztásáta választották ezen szót székel az az oly emberek a' kik a' magok óléseket nem tsak védelmezni bátorkodnak hanem meg is tudják tartani, valamint hogy a mai magyaroknál a' szék szó ma is aztaz eszközt teszi, melyen valaki ülve nyugoszik, ebből lett osztán a szék-hely v. székkely mivel

⁶⁶ Senfft von Pilsach, Ludwig Rudolph (1681?–1718) követségi tanácsos, költő.

hogy ők magokat Szék szerint is osztották fel. – Így tehát hazugság hogy a Sekel Székely profugus, ezt autor ő keg(ye)lme, valamint sok egyebeket ezen könyvbe, tsak a' maga rosz agyveleiből költötte melyet meg tzáfolni kötelességének tartott 1822. Kézdi Sz Katólnai Elekes Jóseff mp. mint székely. (hátvédlapok)

Címlevele és a *1 ív hiányzik.

(Coll. 1.) **HORN**, Georg: Georgii Hornii dissertationes historicae et politicae. – Lugduni Batav(orum) et Roterod(anum), ex officina Hanckiana, 1668.

[14], 389, [26] p.

GBV 183437772

Megj.: Az utolsó számozatlan oldal hiányzik.

Bethlen Gábor Dokumentációs Könyvtár, Nagyenyed 366.

3.

SCHRITSMEIER, Leonhardus: Speculum politicum, in quo exhibentur nobilissimae et selectissimae quaestiones ex jure publico decerptae, artificiosa et perspicua methodo pertractatae, et historiarum flosculis exornatae. Tractatus politicae amatoribus lectu jucundus atque utilis. – Francofurti ad Moenum, prostat apud Michaellem Cubachium, 1670.

8° – [16], 478 p.

VD17 23:625421R

Kötés: Papírtáblás, 17. századi pergamenkötés. A könyvtest metszése piros.

Poss.: Christianus Samuel de Ludwiger (17. század, címlap r.)

Francisci Gyulai comp. Halae Salicae A(nn)o. 1732. (címlap r.)

Ecclesiae Somlyoviensis (18. század, címlap r.)

(Coll. 1.) **ZUCCOLUS**, Ludovicus: Dissertatio de ratione status. Joannes Garmers de Italico in Latinum convertit, suoque auxit [...] accedunt Acta et controversiae inter pontifices Urbanum IIX. , Innocentium X., et Odoardum Farnesium ducem Parmae, etc. de Ducatu Castri. – Hamburgi, sumptibus Zachariae Hertelii, 1663.

[16], 151, [1] p.

VD17 12:115749S

Szilágyosomlyó, plébániai könyvtár. Jelenleg a Nagyvárad Római Katolikus Egyházmegyei Könyvtár gondozásában.⁶⁷

⁶⁷ A Nagyvárad Római Katolikus Egyházmegyei Könyvtár régi állománya II. Összeáll.: Emódi András, OSZK – Egyházmegyei Könyvtár, Budapest–Nagyvárad 2008, Nr. 844, 1043.

Tartalom

Előszó.....	5
Buzogány Dezső: Egyházlátogatási szabályok az erdélyi századoknál a 16. században.....	7
Szabadi István: Petrovics Péter mint „pater patriae” és „princeps”	20
Ősz Sándor Előd: Az Erdélyi Református Egyház „kanonikus” püspöknevsoráról	28
Kovács Sándor: Dávid Ferenc és a kerek kő. Mítosz vagy valóság?.....	53
Gudor Kund Botond: A tordai vallásbéke előzményei (Torda, 1568).....	63
Molnár Lehel: A háromszéki unitáriusok helyzete a 17. század első felében	78
T. Horváth Iringó: Éneklőszék-takarók a 17–18. századból	96
Zsigmond Attila: „Memoriae Sacrum” Egy 18. századi lelkésznevsor létrejöttének körülményei	119
Gordán Edina: Ifj. Teleki József (1701–1729) disszertációgyűjteménye	132
Kolumbán Vilmos József: Mítosz és valóság. Huszti András értékelése a 19. században.....	167
Hegyi Ádám: Repozitórium használata az egyháztörténeti kutatásokban: a Békési Református Egyházmegye kora újkori forrásainak feldolgozása E-Prints rendszerben.....	188
Bartha Zoltán: A végrendelet mint a felekezeti hovatartozást meghatározó elem a 17–18. századi Erdélyben.....	202
Baráth Béla Levente: „Reformátzió harmadik százados öröminnének előadása”. Adalékok és szempontok az 1817/18. évi magyarországi és erdélyi jubileum értékeléséhez.....	212
Tóth Levente: László Gergely (1798–1882). Vázlat egy 19. századi székelyföldi lelkész hétköznapijairól	229
Kovács Kálmán Árpád: A filozófia nyelve a magyar református ébredésben az előző századfordulón. Vita az erdélyi racionalizmusról....	247
Berekméri Árpád Róbert: Belmisszió a Marosi Református Egyházmegyében az 1920-as, 30-as években	273
Kállai Benedek: Vásárhelyi János teológiai évei.....	288
Somogyi Alfréd: Reformátusok az elmúlt 100 év kihívásaiban, különös tekintettel a Felvidék és Dunántúl összefüggéseire	309
Lévai Attila: Mozzanatok egy püspöki életútból. Pálóczi Czinke István	350
Ballai Zoltán Ferenc: Erdélyi református püspökök hódolati esküi	363

Pálfi József: Hazatérés temploma	384
Lakatos Sándor: Balázs Ferenc, a székelykeresztúri közösség-szervező	404
Kiss Réka: Néhány szempont a református egyház kommunista diktatúra alatti történetének kutatásához.....	420
Lányi Gábor: Az esettanulmány módszerének megközelítési módjai az 1950-es évek református gyülekezettörténet-írásában a Szigetszentmiklósi Református Egyházközség példáján keresztül	432
Kálmán Csaba: „Egy hűséges sáfár és tálentumai”	447
Kurta József: Liturgikaoktatás a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben (1948–1989).....	456
Csík György: A Szlovákiai Református Keresztény Egyház diakóniájának története a rendszerváltástól napjainkig.....	476
Névmutató	485

Készült az Erdélyi Református Egyházkerület
Misztótfalusi Kis Miklós Sajtóközpontjának
nyomdájában

Felelős vezető: Dávid Zoltán

Korrektúra: Deák Szidónia

Számítógépes tördelés: Nagy Andrea

Nyomdai ívek száma: 31,5